

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

*Οι παράγοντες που επηρεάζουν την κερδοφορία των τραπεζών
στις χώρες-μέλη της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης
του Ευρώ – Σύγκριση κερδοφορίας Ευρωπαϊκού Βορρά -
Ευρωπαϊκού Νότου.*

ΦΟΙΤΗΤΗΣ: Πάσχος Στέφανος

A.M: 1612056

**Εργασία υποβληθείσα στο Τμήμα Λογιστικής &
Χρηματοοικονομικής του Οικονομικού Πανεπιστημίου
Αθηνών ως μέρος των απαιτήσεων για την απόκτηση
Μεταπτυχιακού Διπλώματος Ειδίκευσης**

Αθήνα

{Νοέμβριος, 2017}

Εγκρίνουμε την εργασία του

ΠΑΣΧΟΥ ΣΤΕΦΑΝΟΥ

[ΟΝΟΜΑ ΕΠΙΒΛΕΠΟΝΤΟΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗ]

ΚΑΒΟΥΣΑΝΟΣ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ

[ΥΠΟΓΡΑΦΗ]

.....

[ΟΝΟΜΑ ΣΥΝΕΞΕΤΑΣΤΗ ΚΑΘΗΓΗΤΗ]

ΓΕΩΡΓΟΥΤΣΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ

[ΥΠΟΓΡΑΦΗ]

.....

[ΟΝΟΜΑ ΣΥΝΕΞΕΤΑΣΤΗ ΚΑΘΗΓΗΤΗ]

ΡΟΜΠΟΛΗΣ ΛΕΩΝΙΔΑΣ

[ΥΠΟΓΡΑΦΗ]

.....

[ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2017]

ΒΕΒΑΙΩΣΗ ΕΚΠΟΝΗΣΗΣ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

«Δηλώνω υπεύθυνα ότι η συγκεκριμένη πτυχιακή εργασία για τη λήψη του Μεταπτυχιακού Διπλώματος Ειδίκευσης στη Λογιστική και Χρηματοοικονομική έχει συγγραφεί από εμένα προσωπικά και δεν έχει υποβληθεί ούτε έχει εγκριθεί στο πλαίσιο κάποιου άλλου μεταπτυχιακού ή προπτυχιακού τίτλου σπουδών, στην Ελλάδα ή στο εξωτερικό. Η εργασία αυτή έχοντας εκπονηθεί από εμένα, αντιπροσωπεύει τις προσωπικές μου απόψεις επί του θέματος. Οι πηγές στις οποίες ανέτρεξα για την εκπόνηση της συγκεκριμένης διπλωματικής αναφέρονται στο σύνολό τους, δίνοντας πλήρεις αναφορές στους συγγραφείς, συμπεριλαμβανομένων και των πηγών που ενδεχομένως χρησιμοποιήθηκαν από το διαδίκτυο».

Στέφανος Πάσχος

[ΥΠΟΓΡΑΦΗ]

.....

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θα ήθελα να αφιερώσω τη διπλωματική μου εργασία στους γονείς μου, στους ανθρώπους που ήταν δίπλα μου και με στήριξαν οικονομικά και ηθικά, σε όλη την ακαδημαϊκή μου πορεία μέχρι σήμερα!

Περιεχόμενα

Περίληψη.....	7
1. Εισαγωγή.....	8
1.1 Ο ρόλος και η σημασία ύπαρξης του χρηματοπιστωτικού συστήματος.....	8
1.2 Προκλήσεις του Ευρωπαϊκού Χρηματοπιστωτικού Συστήματος Σήμερα.....	11
1.3 Ο Σκοπός της Διπλωματικής εργασίας.....	15
2. Βιβλιογραφική Ανασκόπηση.....	21
2.1 Μελέτες για την κερδοφορία των τραπεζών – Έρευνα σε τραπεζικά ιδρύματα μίας χώρας.....	22
2.2 Μελέτες για την κερδοφορία των τραπεζών – Έρευνα σε τραπεζικά ιδρύματα ευρείας γκάμας χωρών.....	27
3. Οι παράγοντες που επηρεάζουν την κερδοφορία των τραπεζών – Επιλογή μεταβλητών.....	31
3.1 Μέτρηση Κερδοφορίας – Εξαρτημένη Μεταβλητή Παλινδρόμησης.....	31
3.2 Εσωτερικοί παράγοντες (Bank-Specific) – Ανεξάρτητες μεταβλητές παλινδρόμησης.....	33
3.3 Μακροοικονομικές μεταβλητές.....	40
4. Μεθοδολογία- Δεδομένα.....	43
4.1 Έλεγχος Πολυσυγγραμικότητας.....	48
4.2 Έλεγχος Ετεροσκεδαστικότητας.....	50
4.3 Έλεγχος Αυτό-Συσχέτισης.....	51
4.4 Επιλογή τελικού μοντέλου.....	53
5. Εμπειρικά Αποτελέσματα.....	55
6. Γενικά Συμπεράσματα.....	62
7. Βιβλιογραφία – Πηγές.....	65

Πίνακες – Διαγράμματα

Πίνακας 1 : Τράπεζες Ευρωπαϊκού Βορρά	18
Πίνακας 2 : Τράπεζες Ευρωπαϊκού Νότου	20
Πίνακας 3 : Μεταβλητές Παλινδρόμησης.....	42
Πίνακας 4 : Περιγραφική Στατιστική.....	44
Πίνακας 5 : Αρχικά αποτελέσματα.....	47
Πίνακας 6 : Correlation Matrix.....	49
Πίνακας 7 : Breusch-Pagan / Cook-Weisberg Test	51
Πίνακας 8 : Autocorrelation Test.....	52
Πίνακας 9 : Αποτελέσματα Τελικού Μοντέλου.....	53
Διάγραμμα 1 : Μέση Κερδοφορία των Τραπεζών του Βορρά.....	61
Διάγραμμα 2 : Μέση Κερδοφορία των Τραπεζών του Νότου.....	61

Περίληψη

Η παρούσα διπλωματική εργασία εξετάζει τους καθοριστικούς παράγοντες κερδοφορίας των εμπορικών τραπεζών στις χώρες της Νομισματικής Ένωσης του Ευρώ, μέσω ενός συνόλου δεδομένων 47 τραπεζικών ιδρυμάτων για χρονική περίοδο 17 ετών (2000-2017). Ο βασικός στόχος αυτής της διπλωματικής εργασίας είναι να αναλύσει την πορεία της κερδοφορίας του τραπεζικού συστήματος της Ευρωζώνης και να προσδιοριστούν οι επιδράσεις των καθοριστικών παραγόντων στην κερδοφορία και την απόδοση των τραπεζικών ιδρυμάτων. Επίσης πραγματοποιείται σύγκριση της πορείας της κερδοφορίας μεταξύ των χωρών του Ευρωπαϊκού Βορρά και των χωρών του Ευρωπαϊκού Νότου, κάτι που δεν έχει εξεταστεί σε προηγούμενες μελέτες. Στην ανάλυση μας θεωρήσαμε ως βέλτιστη μεταβλητή μέτρησης της κερδοφορίας τον δείκτη ROA, η οποία αποτελεί και την εξαρτημένη μεταβλητή. Χρησιμοποιούμε ως παράγοντες επιρροής της κερδοφορίας εσωτερικά τραπεζικές μεταβλητές, όπως είναι ο κίνδυνος ρευστότητας, ο πιστωτικός κίνδυνος, το μέγεθος των τραπεζών, η κεφαλαιακή επάρκεια και η αποτελεσματική διαχείριση των εξόδων, αλλά και την ανάπτυξη του ΑΕΠ ως μεταβλητή μακροοικονομικού χαρακτήρα. Τα αποτελέσματά μας δείχνουν πως ο αντίκτυπος των εξεταζόμενων ανεξάρτητων μεταβλητών στην κερδοφορία είναι στατιστικά σημαντικός στην πλειοψηφία τους.

1. Εισαγωγή

1.1 Ο ρόλος και η σημασία ύπαρξης του χρηματοπιστωτικού συστήματος

Σε μια τέλεια αγορά που λειτουργεί δίχως τριβές και κόστη δεν είναι αναγκαία η ύπαρξη του χρηματοπιστωτικού συστήματος, δεδομένου ότι οι συναλλαγές ανάμεσα στις πλεονασματικές και τις ελλειμματικές μονάδες μπορούν να λάβουν χώρα χωρίς να απαιτούν την ύπαρξη κάποιου διαμεσολαβητικού φορέα. Οι χρηματοπιστωτικές αγορές έχουν μια ιδιομορφία σε σύγκριση με τις άλλες αγορές: χρήματα που παραδίδονται σήμερα ανταλλάσσονται με υποσχέσεις για παράδοση χρημάτων πλέον τόκων στο μέλλον. Έτσι, οι πληροφορίες που είναι διαθέσιμες στους συναλλασσόμενους έχουν κρίσιμη σημασία, επειδή ένας συναλλασσόμενος έχει τη δυνατότητα να επηρεάσει το αποτέλεσμα στο διάστημα που μεσολαβεί από τη σύναψη μέχρι τη λήξη της συμφωνίας. Επιπλέον η απόκτηση πληροφόρησης έχει κόστος, είναι δαπανηρή υπόθεση. Το χρηματοπιστωτικό σύστημα, υφίσταται επειδή ακριβώς υπάρχουν οι διάφορες ατέλειες στη λειτουργία της οικονομίας. Οι ατέλειες αυτές συνίστανται στην ύπαρξη κόστους πληροφόρησης και κόστους συναλλαγών.

Το κόστος, ωστόσο, που απαιτείται για τη συλλογή πληροφοριών και οι ίδιες οι πληροφορίες, αλλά και το κόστος για τη σύναψη συμφωνιών και τη διεκπεραίωση συναλλαγών δημιουργεί τις προϋποθέσεις που αναδεικνύουν την αναγκαιότητα ύπαρξης του χρηματοπιστωτικού συστήματος.

Οι χρηματοπιστωτικές αγορές και οι θεσμοί υφίστανται για να ελαχιστοποιούν τα προβλήματα που δημιουργούνται από την έλλειψη επαρκούς πληροφόρησης και των διαφόρων ατελειών που υπάρχουν κατά την πραγματοποίηση των συναλλαγών. (Σ. Λώλος, 2007)

Ο ρόλος, λοιπόν, του χρηματοπιστωτικού συστήματος στη σημερινή κοινωνία, είναι να περιορίζει το κόστος για την άντληση πληροφόρησης και το κόστος για τη σύναψη συναλλαγών διοχετεύοντας κεφάλαια από τις πλεονασματικές στις ελλειμματικές μονάδες, παρέχοντας ασφάλεια συναλλαγών και συνθήκες φερεγγυότητας στους συναλλασσόμενους. Τα χρηματοοικονομικά συστήματα βελτιώνουν την κατανομή των πόρων στο χώρο και στο χρόνο, μέσα στο αβέβαιο περιβάλλον που ζούμε.

Τράπεζα (πιστωτικό ίδρυμα) νοείται η οικονομική επιχείρηση που λειτουργεί ως μεσάζοντας μεταξύ των πλεονασματικών μονάδων που προανέφερα, οι οποίοι ζητούν να επενδύσουν τα πλεονάζοντα κεφάλαιά τους και των ελλειμματικών, οι οποίοι έχουν ανάγκη δανεισμού, ώστε να χρηματοδοτήσουν τις ανάγκες και δραστηριότητες τους. Οι τράπεζες, συνεπώς δέχονται καταθέσεις και χορηγούν πιστώσεις «πουλώντας» αξιοπιστία στις συναλλαγές, πράγμα που αντικατοπτρίζεται στο κέρδος μεταξύ των δύο επιτοκίων (προμήθεια), ώστε να εξασφαλίζουν την κερδοφορία τους και συνεπώς την βιωσιμότητα τους.

Η κερδοφορία των τραπεζών είναι εξαιρετικά μείζον θέμα για την πορεία της σύγχρονης οικονομίας. Χαμηλή κερδοφορία, πιθανόν να οδηγήσει σε έλλειψη εμπιστοσύνης καταθετών είτε ακόμη μετόχων και επενδυτών προς το πιστωτικό ίδρυμα, κάτι που αργά ή γρήγορα θα αποδειχθεί μοιραίο ενεργοποιώντας, λόγω της αβεβαιότητας που θα επικρατήσει ένα μηχανισμό - φαύλο κύκλο με πολύ αρνητικές επιπτώσεις στην φήμη, στη λειτουργία και στη βιωσιμότητα εν τέλει των τραπεζών (π.χ φαινόμενα contagion, bank run κλπ). (Αντζουλάτος, 2011)

Η ανάπτυξη μιας οικονομίας προϋποθέτει ένα ανταγωνιστικό και καλά δομημένο χρηματοπιστωτικό σύστημα, το οποίο να λειτουργεί αποτελεσματικά. Τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα λοιπόν, πρέπει να είναι κερδοφόρα για να εξασφαλίζουν τη σταθερότητα του χρηματοπιστωτικού συστήματος, η οποία επηρεάζει άμεσα και την οικονομία ευρύτερα. (π.χ η κατάρρευση της Lehman Brothers το 2007).

Οι King και Levine (1993) εξετάζουν εμπειρικά τη σχέση μεταξύ χρηματοπιστωτικού τομέα και οικονομικής μεγέθυνσης για 77 χώρες από το 1960 έως το 1989, χρησιμοποιώντας τέσσερις εναλλακτικούς δείκτες χρηματοοικονομικής ανάπτυξης. Εκτός από την ενθάρρυνση της επένδυσης και αποταμίευσης, η ανάπτυξη του χρηματοπιστωτικού τομέα αναμένεται να επηρεάσει την οικονομική μεγέθυνση αυξάνοντας τη συνολική παραγωγικότητα των συντελεστών παραγωγής.

Οι Rioja και Valev (2004), μελετώντας στοιχεία από 74 χώρες, επίσης καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι ο ρόλος του χρηματοπιστωτικού τομέα ως κινητήριο μοχλός της μεγέθυνσης επιτελείται κυρίως μέσω του μηχανισμού αυτού, δηλαδή μέσω της αυξημένης παραγωγικότητας.

Είναι εύκολα κατανοητό, λοιπόν, πως η κερδοφορία των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων έχει ουσιαστικό ρόλο στην αξιολόγηση της απόδοσης των τραπεζών και του χρηματοοικονομικού συστήματος μεν, αλλά είναι και άρρηκτα συνδεδεμένη και με την ευρύτερη πορεία της οικονομίας δε.

1.2 Το Ευρωπαϊκό Χρηματοπιστωτικό Σύστημα Σήμερα

Οι τράπεζες της ζώνης του ευρώ έχουν αντιμετωπίσει μια σειρά από δυσμενείς καταστάσεις τόσο όσον αφορά τη λειτουργία τους όσο και τη βιωσιμότητα του ευρωπαϊκού τραπεζικού συστήματος ευρύτερα, λόγω της χρηματοπιστωτικής κρίσης. Ως αποτέλεσμα, οι τράπεζες της Ευρωζώνης αναγκάστηκαν να αυξήσουν σημαντικά τα κεφάλαια που οδηγούν σε σημαντική ενίσχυση της φερεγγυότητας τους (CET1), από 7% το 2007 σε 14% επί του παρόντος. Επομένως, η φερεγγυότητα των ευρωπαϊκών τραπεζών όσον αφορά τα ίδια κεφάλαιά τους μοιάζει να είναι ισχυρή, αντιμετωπίζοντας επιτυχώς προβλήματα και προκλήσεις του παρελθόντος πάνω στο κομμάτι της κεφαλαιακής τους επάρκειας. Οι παρατεταμένες ανησυχίες σχετικά με την κατάστασή τους σχετίζονται κυρίως με τη χαμηλή κερδοφορία τους, ένα ζήτημα που έχει ήδη διαρκέσει αρκετά χρόνια. Η υποτονική κερδοφορία αντικατοπτρίζεται στις υποβαθμισμένες αποτιμήσεις των τραπεζών.

Στη ζώνη του ευρώ, ο συντελεστής απόδοσης των ιδίων κεφαλαίων (ROE) των εισηγμένων τραπεζών ήταν κάτω από το 3% το 2016, ελαφρά μειωμένος από το προηγούμενο έτος. Σε διεθνή σύγκριση, οι οικονομικές επιδόσεις των τραπεζών της Ευρωζώνης εξακολουθούν να παρουσιάζουν καθυστέρηση έναντι των περισσότερων παγκόσμιων ομολογών τους: το 2016, το μέσο ROE των ΗΠΑ ανερχόταν σε 8%, με τις σκανδιναβικές τράπεζες να ξεπερνούν το 9%, υπό τη διεύθυνση σουηδικών τραπεζών με ROE 12% σε χώρες όπου τα επίσημα βασικά επιτόκια είναι αρνητικά και πολύ χαμηλότερα από ό, τι στη ζώνη του ευρώ.

Όσον αφορά τις διαφορές μεταξύ των χωρών, οι εισηγμένες ιταλικές και γερμανικές τράπεζες κατέγραψαν αρνητικό μέσο ROE το 2016 το οποίο, στην περίπτωση της Ιταλίας, οφειλόταν σε απότομες αυξήσεις στις επιβαρύνσεις απομείωσης δανείων σε ορισμένες τράπεζες, οι οποίες συνδέονταν κυρίως με αυξημένες προσπάθειες για τον καθαρισμό των ισολογισμών τους. Σε άλλες μεγάλες χώρες της ζώνης του ευρώ, οι γαλλικές και ισπανικές εισηγμένες τράπεζες σημείωσαν απόδοση ROE 5% και 7% αντίστοιχα. (www.ecb.europa.eu)

Σύμφωνα με τον αντιπρόεδρο της E.K.T, Vitor Constancio (2017), η συνεχιζόμενη αδυναμία στην κερδοφορία των τραπεζών αντικατοπτρίζει έναν αριθμό κυκλικών και διαρθρωτικών παραγόντων. Μία βασική κυκλική πρόκληση συνδέεται με τις δυσκολίες στην αύξηση των εσόδων σε ένα περιβάλλον με χαμηλή ονομαστική ανάπτυξη και χαμηλά επιτόκια και μια σχετικά επίπεδη καμπύλη αποδόσεων. Στην πραγματικότητα, τα καθαρά έσοδα από τόκους μειώθηκαν το 2016, καθώς η συμπίεση των περιθωρίων αντισταθμίστηκε μόνο, εν μέρει, από την αύξηση της πιστωτικής επέκτασης.

Μεταξύ των βασικών προκλήσεων που πρέπει να αντιμετωπιστούν, ώστε να επιτευχθεί η αύξηση της κερδοφορίας, είναι το μεγάλο απόθεμα μη εξυπηρετούμενων δανείων, «κληρονομιά» της χρηματοπιστωτικής κρίσης του 2008, η αναποτελεσματικότητα διαχείρισης των εξόδων και η πλεονάζουσα παραγωγική ικανότητα.

Σύμφωνα με τον Constancio η σχέση κόστους-αποτελεσματικότητας των τραπεζών της ζώνης του ευρώ επιδεινώθηκε αισθητά από το 2010 και έπειτα. Σε αυτό το πλαίσιο, για πολλές τράπεζες της ζώνης του ευρώ, η επιστροφή στη βιώσιμη κερδοφορία εξαρτάται όλο και περισσότερο από τη βελτίωση της αποτελεσματικής διαχείρισης των εξόδων από τις διοικήσεις.

Ο ίδιος επισημαίνει πως πολλές τράπεζες της ζώνης του ευρώ εξακολουθούν να λειτουργούν με σχετικά υψηλά επίπεδα κόστους, οι οποίες συνιστούν έλλειψη αποτελεσματικότητας και παρεμποδίζουν την παραγωγή επαρκών καθαρών εσόδων. Η βελτίωση της αποδοτικότητας και της κερδοφορίας ως προς το κόστος είναι επομένως στρατηγική που πρέπει να ακολουθήσουν ορισμένες τράπεζες προκειμένου να επιστρέψουν σε πιο βιώσιμα επίπεδα κερδοφορίας.

Η μείωση του κόστους και η βελτίωση της αποτελεσματικότητας μπορούν να επιτευχθούν με ποικίλους τρόπους, από τα πιο παραδοσιακά μέτρα, όπως το κλείσιμο υποκαταστημάτων, η υιοθέτηση νέων τεχνολογιών εξοικονόμησης κόστους με στόχο την ψηφιοποίηση των υπηρεσιών χρηματοπιστωτικής διαμεσολάβησης, όπως η αύξηση της αξιοπιστίας του internet banking.

Υπάρχει σημαντικό περιθώριο βελτίωσης της αποδοτικότητας από πλευράς κόστους μεταξύ των τραπεζών της ζώνης του ευρώ, δεδομένου ότι ο δείκτης κόστους προς το σύνολο των περιουσιακών στοιχείων είναι, κατά μέσο όρο, 1,4% για τις τράπεζες της ζώνης του ευρώ, και το ήμισυ περίπου για τις σουηδικές τράπεζες.

Επιπλέον, η επίλυση του προβλήματος των μη-εξυπηρετούμενων δανείων (NPLs) πρέπει να αποτελεί πρωταρχικό καθήκον των τραπεζών. Ωστόσο, οι αγορές των NPLs στην ΕΕ είναι ρηχές. Ανεξάρτητα από την πρόσφατη ανάκαμψη των συναλλαγών, μόνο ένα μικρό ποσοστό - λιγότερο από το 10% - του αποθέματος των NPLs της ΕΕ άλλαξε χέρια απ' το 2016 μέχρι σήμερα.

Παρά τα υπάρχοντα εμπόδια, οι τράπεζες και οι υπεύθυνοι για τη χάραξη πολιτικής οφείλουν να διαθέτουν στη «φαρέτρα τους» ένα ευρύ φάσμα λύσεων για το πρόβλημα των κόκκινων δανείων.

Για παράδειγμα, η τραπεζική εποπτεία της ΕΚΤ ζήτησε τη λήψη μέτρων για τη βελτίωση των τραπεζικών δυνατοτήτων κατά τη διαχείριση των μη εξυπηρετούμενων δανείων. Ο Constancio επισημαίνει ακόμη πως οι άμεσες πωλήσεις θα μπορούσαν να συμπληρωθούν από τιτλοποιήσεις, εταιρείες διαχείρισης περιουσιακών στοιχείων και πλατφόρμες συναλλαγών NPLs που μπορούν να χρησιμοποιηθούν για τη μεταφορά του κινδύνου έξω-χρηματοστηριακής εξόφλησης εκτός του τραπεζικού τομέα σε εκείνους που ενδέχεται να έχουν καλύτερη τεχνογνωσία πάνω την ανάκτηση της συνολικής τους αξίας.

Λόγω των ασύμμετρων πληροφοριών μεταξύ του επενδυτή και του πωλητή των μη εξυπηρετούμενων δανείων, υπάρχει μεγάλη διαφορά προσφοράς-ζήτησης στις αγορές μη εξυπηρετούμενων δανείων. Τα ακριβή στοιχεία, ωστόσο για το κενό αυτό είναι δύσκολο να επιτευχθούν. Κλείνοντας, είναι βασικό οι δημόσιες αρχές, οι ρυθμιστικές αρχές καθώς και οι εποπτικές αρχές πρέπει επίσης να διαδραματίσουν το ρόλο τους παρέχοντας τα κατάλληλα κίνητρα για να κατευθύνουν και να στηρίξουν έναν δυναμικά ισχυρό και αποτελεσματικό τραπεζικό τομέα τον οποίο χρειάζεται άμεσα η ευρωπαϊκή οικονομία.

1.3 Ο Σκοπός της Διπλωματικής εργασίας

Τα τελευταία χρόνια, διάφοροι παράγοντες συνέβαλαν στον αυξανόμενο ανταγωνισμό στον τραπεζικό τομέα της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ). Ένας από τους σημαντικότερους παράγοντες είναι η απορύθμιση που προωθεί και παρέχει ισότιμους όρους ανταγωνισμού για όλα τα ευρωπαϊκά τραπεζικά ιδρύματα μέσω της ελαχιστοποίησης των εμποδίων που μειώνουν την αποδοτικότητα των αγορών συμβάλλοντας στην ενδυνάμωση του ανταγωνισμού.

Επιπλέον, ορισμένες πρόσφατες τεχνολογικές εξελίξεις προσέφεραν περισσότερες ευκαιρίες για οικονομίες κλίμακας και εμβέλειας, ενώ η υιοθέτηση του ευρώ επιταχύνει τις αλλαγές στη βιομηχανία.

Επίσης σε όλο και περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες επιτρέπεται στις μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις να προσφέρουν παραδοσιακές τραπεζικές υπηρεσίες (ανάπτυξη σκιώδους τραπεζικού συστήματος), με αποτέλεσμα την περαιτέρω αύξηση του ανταγωνισμού.

Ως εκ τούτου, οι τράπεζες αναγκάστηκαν να δημιουργήσουν νέα προϊόντα και να αναζητήσουν νέους πελάτες ώστε να υλοποιούν με επιτυχία το στόχο τους για μεγιστοποίηση της κερδοφορίας τους. Πολλές τράπεζες αναγκάστηκαν να αυξηθούν σε μέγεθος για να ανταγωνιστούν στη διευρυμένη ευρωπαϊκή αγορά μέσω συγχωνεύσεων και εξαγορών. Είναι λογικό να υποθέσουμε ότι όλες αυτές οι αλλαγές αποτελούσαν μεγάλες προκλήσεις για τις τράπεζες στην ΕΕ, καθώς το περιβάλλον στο οποίο λειτουργούσαν άλλαξε ταχέως, πράγμα που είχε, κατά συνέπεια, αντίκτυπο στις επιδόσεις τους.

Σύμφωνα με τον Berger (1993) οι πιο κερδοφόρες τράπεζες έχουν καταστεί και αποτελεσματικότερες, ενώ υψηλή κερδοφορία είναι συνώνυμο της εμπιστοσύνης και της φερεγγυότητας.

Πολλές μελέτες έχουν προσπαθήσει να εντοπίσουν τους παράγοντες που επηρεάζουν την κερδοφορία των τραπεζών, καθώς οι γνώσεις και τα αποτελέσματά τους θεωρούνται πολύ σημαντικά και έχουν προσελκύσει το ενδιαφέρον διαφόρων ομάδων ανθρώπων, όπως ακαδημαϊκοί, διοικήσεις τραπεζών, επενδυτές ή ακόμη και κυβερνήσεις. Πρωταρχικό μέλημα της διοίκησης, επενδυτών και επιχειρήσεων είναι η μεγιστοποίηση της κερδοφορίας τους.

Η κερδοφορία αυξάνει την αποδοτικότητα τους, μειώνει τον κίνδυνο πτώχευσης και συμβάλει στην οικονομική ανάπτυξη τους. Συνεπώς μια μελέτη των παραγόντων που προσδιορίζουν την κερδοφορία των τραπεζών θα βοηθούσε την διοίκηση, τους επενδυτές και τις κυβερνήσεις να αποφύγουν δυσάρεστες καταστάσεις που πιθανών να προκύψουν.

Διάκριση Ευρωπαϊκού Βορρά – Νότου

Τα τελευταία χρόνια, με βάση την πορεία της Ευρωπαϊκής οικονομίας, αλλά και της ευρύτερης αμφισβήτησης της - αρμονικής και «επί ίσοις όροις» - συνύπαρξη όλων των χωρών, έχει ακουστεί ουκ ολίγες φορές από ανώτατους αξιωματούχους της Ε.Ε η πρόταση για την περίφημη «Ευρώπη δύο ταχυτήτων», λόγω της διαφορετικής οικονομικής πορείας των χωρών που ανήκουν στη Νομισματική Ένωση του Ευρώ, και των οικονομικών ανισοτήτων που έχουν αναπτυχθεί τα τελευταία χρόνια μεταξύ των χωρών του Ευρωπαϊκού Βορρά και των χωρών του Ευρωπαϊκού Νότου. Η ασυμμετρία και ανισορροπία οικονομικής ισχύος εξελίσσεται στο μεγαλύτερο πρόβλημα της σημερινής Ευρώπης. Η Νότια Ευρώπη πλήττεται από την οξύτερη οικονομική κρίση στην ιστορία της με την οικονομία σε διαρκή καθοδική πορεία εδώ και χρόνια. Τα ποσοστά ανεργίας έχουν ανέλθει σε ανεπίτρεπτα, για πολιτισμένα κράτη, ύψη.

Στο σύνολο της Ευρώζωνης, το ποσοστό ανεργίας ανέρχεται στο 9.5% (μέτρηση 2017). Οι εξελίξεις στη Γηραιά Ήπειρο είναι ωστόσο εξαιρετικά άνισες. Ενώ οι χώρες του Νότου βούλιαζαν στην ύφεση με 17% (μέτρηση 2013) κατά μέσο όρο μείωση στα εισοδήματά τους, οι χώρες του Βορρά ανταποκρίνονταν πολύ σθεναρότερα στην κρίση, αυξάνοντας τα. Παρατηρείται, λοιπόν μια Ευρώπη που χωρίζεται, από την αρχή της χρηματοπιστωτικής κρίσης μέχρι σήμερα, στα δύο.

Σε επίπεδο χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων επίσης και με αφορμή το ποσό του 1 τρισεκατομμυρίου κόκκινων δανείων στην Ένωση του Ευρώ (μέτρηση 2016), φαίνεται πως η περιοχή του Ευρωπαϊκού Νότου πλήττεται σημαντικά σε αυτό το κομμάτι. Με βάση τα στοιχεία της European Banking Authority, η Ελλάδα, η Ιταλία, η Κύπρος, η Πορτογαλία και η Ισπανία είναι μεταξύ των χωρών με τα υψηλότερα επίπεδα μη εξυπηρετούμενων δανείων.

Η κρίση, λοιπόν ανέδειξε δυσλειτουργίες και παθογένειες που δεν είναι μόνο οικονομικές, αλλά έχουν σχέση με τις διαφορές στην προσέγγιση για την επίλυση της κρίσης, οι οποίες με τη σειρά τους συνδέονται με τον τρόπο που βάδισε η οικονομική και η πολιτική ολοκλήρωση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Την παλιά διαφορά κέντρου/περιφέρειας διαδέχθηκε η αντιπαράθεση Βορρά/Νότου.

Με βάση, λοιπόν, την προαναφερθείσα αντιπαράθεση που έχει αναπτυχθεί μεταξύ των χωρών του Ευρωπαϊκού Βορρά με τις χώρες του Νότου, τις οικονομικές διαφορές και ανισότητες που έχουν παρατηρηθεί και τους συνεχείς προβληματισμούς ευρύτερα για την πορεία και το μέλλον την Νομισματικής Ένωσης, σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να εξετάσει, χρησιμοποιώντας ένα γραμμικό υπόδειγμα εκτίμησης, για την περίοδο 2000-2016 με δεδομένα ετήσιας βάσης, την επίδραση συγκεκριμένων τραπεζικών, και ενός μακροοικονομικού, παραγόντων καθοριστικών για την κερδοφορία των τραπεζικών ιδρυμάτων που

ανήκουν στην Νομισματική Ένωση του Ευρώ. Παράλληλα, με την χρήση μιας μεταβλητής dummy θα πραγματοποιηθεί σύγκριση της κερδοφορίας των τραπεζών του Ευρωπαϊκού Βορρά με τις αντίστοιχες του Νότου. Η σύγκριση θα πραγματοποιηθεί ώστε να παρατηρηθούν πιθανά χρήσιμα συμπεράσματα που ίσως προκύψουν για τις διαφορές των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων μεταξύ των δύο γεωγραφικών διαμερισμάτων που επέλεξα.

Με βάση λοιπόν, όλα τα παραπάνω και με αφορμή το ότι δεν συνάντησα στην βιβλιογραφία παρόμοιου τύπου σύγκριση κάτι που αποτέλεσε κίνητρο για εμένα ώστε, πέρα από τις γνωστές οικονομικές ανισότητες που είναι γνωστό πως υπάρχουν, να ερευνήσω τι αντίκτυπο πιθανόν να έχουν και στα χρηματοοικονομικά συστήματα των δύο περιοχών, κατέληξα στην επιλογή του συγκεκριμένου διαχωρισμού και σύγκρισης.

Τέλος, στους καιρούς που ζούμε εκτιμώ πως οι καθημερινοί προβληματισμοί, που απασχολούν ολοένα και περισσότερο από τον πιο απλό, μέχρι και τον ανώτατο ακαδημαϊκό πολίτη, επικεντρώνονται σήμερα στην Ευρώπη και συγκεκριμένα στον διαχωρισμό της σε Βορρά και Νότο, κάτι που στάθηκε επίσης «καταλύτης» για την επιλογή του θέματος. Το δείγμα χωρών και μεταβλητών που επιλέχθηκαν να χρησιμοποιηθούν στην παρούσα εργασία έγινε με γνώμονα τη διαθεσιμότητα των οικονομικών στοιχείων των τραπεζών των χωρών, που μου παρείχαν οι διαθέσιμες βάσεις δεδομένων. Όσον αφορά το κομμάτι του Βορρά θα εξεταστούν 18 εμπορικές τράπεζες 7 χωρών, οι οποίες χώρες είναι: η Αυστρία (5 τραπεζικά ιδρύματα), το Βέλγιο (3 τραπεζικά ιδρύματα), η Γερμανία (5 τραπεζικά ιδρύματα), η Ιρλανδία (2 τραπεζικά ιδρύματα), η Ολλανδία (1 τραπεζικό ίδρυμα), η Σλοβακία (1 τραπεζικό ίδρυμα) και η Φινλανδία (1 τραπεζικό ίδρυμα).

Ο Νότος αντιπροσωπεύεται στο δείγμα μου από 28 εμπορικές τράπεζες 5 χωρών, οι οποίες είναι: η Γαλλία (6 τραπεζικά ιδρύματα), η Ελλάδα (5 τραπεζικά ιδρύματα), η Ισπανία (4 τραπεζικά ιδρύματα), η Ιταλία (11 τραπεζικά ιδρύματα) και η Πορτογαλία (2 τραπεζικά ιδρύματα).

Αναλυτικά: Στους πίνακες 1 και 2 παρακάτω γίνεται ονομαστική αναφορά των εμπορικών τραπεζών που χρησιμοποιεί το δείγμα μου για κάθε χώρα:

ΠΙΝΑΚΑΣ 1 : Τράπεζες Ευρωπαϊκού Βορρά

ΒΟΡΡΑΣ

<i>ΧΩΡΑ</i>	<i>ΤΡΑΠΕΖΕΣ</i>
ΑΥΣΤΡΙΑ	ERSTE GROUP BANK AG
ΑΥΣΤΡΙΑ	RAIFFEISEN BANK
ΑΥΣΤΡΙΑ	OBERBANK AG BANK FUER TIROL UND
ΑΥΣΤΡΙΑ	BKS BANK AG
ΒΕΛΓΙΟ	KBC GROUP NV BANQUE NATIONALE DE
ΒΕΛΓΙΟ	DEXIA SA
ΓΕΡΜΑΝΙΑ	DEUTSCHE BANK AG
ΓΕΡΜΑΝΙΑ	COMMERZBANK AG
ΓΕΡΜΑΝΙΑ	DEUTSCHE PFA OLDENBURGISCHE L- BK
ΓΕΡΜΑΝΙΑ	UMWELTBANK
ΙΡΛΑΝΔΙΑ	ALLIED IRISH BANKS
ΙΡΛΑΝΔΙΑ	BANK OF IRELAND
ΟΛΛΑΝΔΙΑ	VAN LANS
ΣΛΟΒΑΚΙΑ	VSEOB UVER BANKA
ΦΙΝΛΑΝΔΙΑ	ALANDSBANKEN ABP

ΠΙΝΑΚΑΣ 2 : Τράπεζες Ευρωπαϊκού Νότου

ΝΟΤΟΣ

<i>ΧΩΡΑ</i>	<i>ΤΡΑΠΕΖΕΣ</i>	<i>ΧΩΡΑ</i>	<i>ΤΡΑΠΕΖΕΣ</i>
ΓΑΛΛΙΑ	BNP PARIBAS SA	ΙΤΑΛΙΑ	INTESA SANPAOLO SPA
ΓΑΛΛΙΑ	CREDIT AGRICOLE SA	ΙΤΑΛΙΑ	UNICREDIT SPA
ΓΑΛΛΙΑ	STE. GENL. DE FRANCE	ΙΤΑΛΙΑ	MEDIOBANCA SPA
ΓΑΛΛΙΑ	NATIXIS	ΙΤΑΛΙΑ	BANCO BPM SPA
ΓΑΛΛΙΑ	CAISSE REGIONALE	ΙΤΑΛΙΑ	UNIONE DI BAN
ΓΑΛΛΙΑ	C.A. ILLE & VILAINE	ΙΤΑΛΙΑ	BPER BANCA SPA
ΕΛΛΑΔΑ	NATL BANK OF GREECE	ΙΤΑΛΙΑ	CREDITO EMILIANO SPA
ΕΛΛΑΔΑ	ALPHA BANK SA	ΙΤΑΛΙΑ	BANCA MONTE PASCHI
ΕΛΛΑΔΑ	PIRAEUS BANK	ΙΤΑΛΙΑ	BANCA POPOLARE
ΕΛΛΑΔΑ	EUROBANK ERGASIAS SA	ΙΤΑΛΙΑ	BANCA CARIGE
ΕΛΛΑΔΑ	ATTICA BANK SA	ΙΤΑΛΙΑ	BANCA PICCOLO
ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ	BANCO COMERCIAL PORT	ΙΣΠΑΝΙΑ	BANCO SANTANDER SA
ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ	BANCO BPI	ΙΣΠΑΝΙΑ	BANCO BILBAO VIZCAYA
		ΙΣΠΑΝΙΑ	BANCO SABADELL
		ΙΣΠΑΝΙΑ	BANKINTER S.A

Οι τραπεζικοί παράγοντες που θα εξεταστούν περιλαμβάνουν: το μέγεθος των τραπεζικών ιδρυμάτων, βάση του συνολικού ενεργητικού τους, τον πιστωτικό κίνδυνο, βάση των μη εξυπηρετούμενων δανείων που έχουν καταγραφεί συναρτήσει του συνολικού δανειακού χαρτοφυλακίου τους, τον κίνδυνο ρευστότητας, βάση του ποσοστού των δανείων σε σχέση με τις καταθέσεις, την κεφαλαιακή επάρκεια, βάση του δείκτη κεφαλαίων προς συνολικό ενεργητικό καθώς και την αποδοτικότητα των διοικήσεων, βάση των λειτουργικών εξόδων ως προς το συνολικό ενεργητικό.

Η δεύτερη ομάδα αφορά την κερδοφορία στο μακροοικονομικό περιβάλλον εντός του οποίου λειτουργεί το τραπεζικό σύστημα. Σε αυτό το πλαίσιο, συμπεριλαμβάνουμε στην έρευνά μας την ετήσια ανάπτυξη του ΑΕΠ της κάθε χώρας.

2. Βιβλιογραφική Ανασκόπηση

Οι Short (1979) και Bourke (1989) ήταν οι πρώτοι που προσπάθησαν να προσδιορίσουν τους βασικούς καθοριστικούς παράγοντες της κερδοφορίας των τραπεζών. Υπάρχουν δύο κατηγορίες εμπειρικών μελετών.

Από τη μια πλευρά, υπάρχουν εκείνες που εστιάζουν την ανάλυσή τους σε τραπεζικά συστήματα μεταξύ ευρείας γκάμας χωρών, όπως οι μελέτες των Bourke (1989), Molyneux και Thornton (1992), Abreu και Mendes (2001), Staikouras και Wood (2004), Goddard, Molyneux και Wilson (2004), Αθανασόγλου, Ντελής και Σταϊκούρας (2006), Πασιούρας και Κοσμίδου (2007), Petria, Capraru και Ilnatov (2013).

Από την άλλη πλευρά, υπάρχουν μελέτες που αναλύουν μεμονωμένα τραπεζικά συστήματα μεμονωμένων χωρών, όπως οι Berger (1995b), Guru και Shanmugam (2002), Κοσμίδου και Πασιούρας (2005), Naceur και Goaied (2008), Αθανασόγλου, Μπρισίμης και Ντελής (2008), García-Herrero, Gavila και Santabarbara (2009), Αλεξίου, Βογιάζας (2009), Alper και Anbar (2011) Olweny και Shipho (2011), Javaid, Anwar, Zaman και Ghafoor (2011), Sufian και Noor-Mohamad-Noor (2012), Ponce (2012). Λόγω των διαφορών στις εξεταζόμενες χώρες, τα σύνολα δεδομένων και τις χρονικές περιόδους, τα εμπειρικά αποτελέσματα διαφέρουν σημαντικά.

2.1 Μελέτες για την κερδοφορία των τραπεζών – Έρευνα σε τραπεζικά ιδρύματα μίας χώρας

Ο *Berger* (1995) εξέτασε τη σχέση μεταξύ της κερδοφορίας και του δείκτη ιδίων κεφαλαίων προς περιουσιακά στοιχεία για τράπεζες των Ηνωμένων Πολιτειών για το χρονικό διάστημα 1983-1992. Απέδειξε ότι ο δείκτης απόδοσης ιδίων κεφαλαίων ως προς τα στοιχεία ενεργητικού είναι θετικά συνδεδεμένος και στατιστικά σημαντικός, αναδεικνύοντας τη σημασία της ποιότητας των κεφαλαίων.

Οι *Guru και Shanmugam* (2002) διερεύνησαν τους καθοριστικούς παράγοντες της κερδοφορίας των τραπεζών στη Μαλαισία, χρησιμοποιώντας δείγμα 17 εμπορικών τραπεζών κατά την περίοδο 1986-1995. Τα ευρήματά τους έδειξαν ότι η αποτελεσματική διαχείριση των εξόδων και η αποτελεσματική διοίκηση ήταν ένας από τους σημαντικότερους παράγοντες που εξηγούσαν την υψηλή κερδοφορία των τραπεζών.

Οι *Μαματζάκης και Ρεμόνδος* (2003) εξετάζουν τους καθοριστικούς παράγοντες της κερδοφορίας των ελληνικών εμπορικών τραπεζών κατά την περίοδο 1989-2000. Διαπιστώνουν ότι ο λόγος των δανείων προς το σύνολο του ενεργητικού επηρεάζει θετικά την κερδοφορία των τραπεζών. Επιπλέον, διαπιστώνουν ότι ο δείκτης των ιδίων κεφαλαίων προς το σύνολο του ενεργητικού είναι στατιστικά σημαντικός και θετικός. Αντίθετα, οι μεταβλητές των προβλέψεων για απομειώσεις δανείων, το καθεστώς ιδιοκτησίας και ο πληθωρισμός δεν έχουν στατιστικά σημαντικές επιπτώσεις στην κερδοφορία, ενώ δεν υπάρχει ισχυρή σχέση μεταξύ του βαθμού συγκέντρωσης και της κερδοφορίας.

Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι οι οικονομίες κλίμακας, που προκαλούνται από το μέγεθος της τράπεζας επηρεάζουν σημαντικά και θετικά την κερδοφορία.

Οι *Κοσμίδου, Πασιούρας και Ταννα* (2005) εξετάζουν το αντίκτυπο των καθοριστικών παραγόντων της τράπεζας, των μακροοικονομικών συνθηκών και της διάρθρωσης της χρηματοπιστωτικής αγοράς, συμπεριλαμβανομένων ετών από το 1995 έως το 2002, στην κερδοφορία των εμπορικών τραπεζών του Ηνωμένου Βασιλείου.

Διαπιστώνουν ότι τα ίδια κεφάλαια προς το συνολικό ενεργητικό, που αντιπροσωπεύουν τη κεφαλαιακή δυναμική, είναι ο σημαντικότερος καθοριστικός παράγοντας της κερδοφορίας των τραπεζών του Ηνωμένου Βασιλείου.

Οι *Αθανασόγλου, Μπρισίμης και Ντελής* (2008) διερεύνησαν την επίδραση των εσωτερικά τραπεζικών και μακροοικονομικών καθοριστικών παραγόντων της κερδοφορίας των τραπεζών για τις ελληνικές τράπεζες για την περίοδο 1985-2001.

Τα εμπειρικά αποτελέσματα συνέστησαν ότι η κεφαλαιακή διάρθρωση, ο πιστωτικός κίνδυνος, η αύξηση της παραγωγικότητας της εργασίας, ο πληθωρισμός και η κυκλική παραγωγή επηρεάζουν σημαντικά την κερδοφορία. Αντίθετα το μέγεθος των τραπεζικών ιδρυμάτων σύμφωνα με την συγκεκριμένη μελέτη φαίνεται να μην είναι στατιστικά σημαντικό, όσον αφορά την κερδοφορία.

Οι *Naceur και Goaiied* (2008) διερεύνησαν τις επιπτώσεις των τραπεζικών χαρακτηριστικών, της χρηματοοικονομικής διάρθρωσης και των μακροοικονομικών συνθηκών στα καθαρά περιθώρια επιτοκίων και την κερδοφορία των τραπεζών της Τυνησίας κατά την περίοδο από το 1980 έως το 2000. Συνιστούσαν στις τράπεζες που κατέχουν σχετικά υψηλό κεφάλαιο και τα υψηλότερα γενικά έξοδα να παρουσιάζουν υψηλότερα περιθώρια καθαρού επιτοκίου και κερδοφορίας, ενώ παρατήρησαν μια αρνητική σχέση μεγέθους-κερδοφορίας.

Επιπλέον, τα αποτελέσματα έδειξαν ότι οι μακροοικονομικές συνθήκες δεν είχαν σημαντική επίδραση στην κερδοφορία των τραπεζών της Τυνησίας.

Οι *Αλεξίου και Βογιάζας* (2009) εξετάζουν τους παράγοντες επιρροής της τραπεζικής κερδοφορίας στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα (δείγμα 6 ελληνικών τραπεζών). Σε μακρο-οικονομικό επίπεδο παρατηρείται θετική σχέση μεταξύ πληθωρισμού και κερδοφορίας, ενώ η ανάπτυξη του ΑΕΠ είναι στατιστικά μη σημαντική.

Όσον αφορά τις εσωτερικά τραπεζικές μεταβλητές παρατηρείται θετική και στατιστικά σημαντική συσχέτιση μεγέθους – κερδοφορίας, ενώ ρευστότητα και πιστωτικός κίνδυνος έχουν αρνητική επίδραση στην κερδοφορία.

Οι *García-Herrero, Gavila και Santabarbara* (2009), ανέλυσαν τους κυριότερους καθοριστικούς παράγοντες της κερδοφορίας για τις κινεζικές τράπεζες, χρησιμοποιώντας δείγμα για 87 τραπεζών από το 1997-2004. Τα αποτελέσματα δείχνουν πως οι τράπεζες με υψηλότερα κεφάλαια προς σύνολο περιουσιακών στοιχείων και ένα σχετικά μεγαλύτερο μερίδιο καταθέσεων τείνουν να έχουν υψηλότερη απόδοση ROA.

Οι τράπεζες με καλύτερη κεφαλαιοποίηση, λοιπόν, τείνουν να είναι πιο κερδοφόρες.

Οι *Dietrich και Wanzenried* (2010) αναλύουν την κερδοφορία 372 εμπορικών τραπεζών στην Ελβετία κατά την περίοδο 1999-2009. Εξετάζουν πώς η πρόσφατη χρηματοπιστωτική αναταραχή επηρέασε την απόδοση των τραπεζών την περίοδο προ της κρίσης 1999-2006 και την περίοδο κρίσης 2007-2009. Διαπίστωσαν ότι οι λειτουργικά αποδοτικές τράπεζες είναι πιο κερδοφόρες και στις δύο υπό εξέταση περιόδους, ενώ οι πιο κεφαλαιοποιημένες τράπεζες είναι λιγότερο κερδοφόρες κατά τη διάρκεια της χρηματοπιστωτικής κρίσης.

Τα αποτελέσματά τους παρέχουν εμπειρικά στοιχεία ότι η μέση αύξηση των επιτοκίων δανεισμού επηρεάζει θετικά την κερδοφορία των τραπεζών, ενώ το κόστος χρηματοδότησης επηρεάζει σημαντικά και αρνητικά την απόδοση των περιουσιακών στοιχείων μόνο πριν από την κρίση.

Οι *Olweny και Shipho* (2011) διερεύνησαν τις επιδράσεις των παραγόντων του τραπεζικού τομέα στην κερδοφορία των εμπορικών τραπεζών στην Κένυα.

Τα αποτελέσματα της ανάλυσης αποκάλυψαν ότι όλοι οι εσωτερικά τραπεζικοί παράγοντες είχαν στατιστικά σημαντικές επιπτώσεις στην κερδοφορία, ενώ κανένας από τους παράγοντες της αγοράς δεν είχε σημαντικό αντίκτυπο στην κερδοφορία.

Οι *Alper και Anbar* (2011) εξετάζουν τους εσωτερικά τραπεζικούς, αλλά και τους μακρό-οικονομικούς παράγοντες επιρροής στην κερδοφορία των τουρκικών εμπορικών τραπεζών. Σύμφωνα με την έρευνα τους, προκύπτει θετική και στατιστικά σημαντική συσχέτιση μεγέθους – κερδοφορίας, ενώ ο κίνδυνος ρευστότητας έχει αρνητική επίδραση. Όσον αφορά την κεφαλαιακή επάρκεια παρατηρείται μη σημαντική συσχέτιση της με την κερδοφορία. Σε μακρό-οικονομικό επίπεδο ο πληθωρισμός και η ανάπτυξη του ΑΕΠ δείχνουν να μην έχουν επίδραση στην κερδοφορία.

Οι *Javaid, Anwar, Zaman και Ghafoor* (2011) αναλύουν μόνο τους τραπεζικούς παράγοντες που επηρεάζουν την κερδοφορία των τραπεζικών ιδρυμάτων στο Πακιστάν. Καταλήγουν σε αρνητική και στατιστικά σημαντική συσχέτιση μεγέθους-κερδοφορίας, ενώ αντίθετα υπάρχει θετική συσχέτιση μεταξύ κερδοφορίας και κεφαλαιακής επάρκειας.

Οι *Sufian και Noor-Mohamad-Noor* (2012) διερεύνησαν τους εσωτερικούς και εξωτερικούς παράγοντες που επηρέασαν την απόδοση τραπεζών που λειτουργούσαν στον τραπεζικό τομέα της Ινδίας κατά την περίοδο 2000-2008.

Τα εμπειρικά συμπεράσματα υποδηλώνουν ότι ο πιστωτικός κίνδυνος, τα λειτουργικά έξοδα, η ρευστότητα και το μέγεθος είχαν στατιστικά σημαντικές επιπτώσεις στην κερδοφορία των ινδικών τραπεζών.

Επιπλέον, ο *Ponce* (2012) ανέλυσε επίσης τους παράγοντες που καθορίζουν την αποδοτικότητα των ισπανικών τραπεζών για την περίοδο 1999-2009. Σύμφωνα με την συγκεκριμένη μελέτη, η αποτελεσματική διαχείριση των εξόδων των τραπεζών είναι βασικός παράγοντας μεγιστοποίησης της κερδοφορίας.

2.2 Μελέτες για την κερδοφορία των τραπεζών – Έρευνα σε τραπεζικά ιδρύματα ευρείας γκάμας χωρών

Οι μελέτες των *Bourke* (1989) και *Molyneux και Thornton* (1992) ήταν αυτές που αποτέλεσαν το εφαλτήριο, ώστε να εξεταστεί η κερδοφορία των τραπεζών και οι παράγοντες που την επηρεάζουν, σε πολλές χώρες ή περιοχές. Ο *Bourke* (1989) αναλύει δεδομένα τραπεζών από δώδεκα χώρες σε όλο τον κόσμο, ενώ οι *Molyneux και Thornton* (1992) εξετάζουν ένα δείγμα ευρωπαϊκών τραπεζών σε 18 χώρες. Και οι δύο μελέτες βρίσκουν παρόμοια αποτελέσματα για τη σχέση μεταξύ των εξεταζόμενων καθοριστικών παραγόντων και της κερδοφορίας των τραπεζών. Λαμβάνοντας υπόψη τους εσωτερικά τραπεζικούς καθοριστικούς παράγοντες, και οι δύο μελέτες δείχνουν μια θετική και στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ τραπεζικών εξόδων και κερδοφορίας, δείχνοντας καλύτερη και ποιοτικότερη διαχείριση εκ μέρους της διοίκησης.

Οι *Molyneux και Thornton* (1992), μεταξύ άλλων, βρίσκουν αρνητική και σημαντική σχέση μεταξύ του επιπέδου ρευστότητας και της κερδοφορίας. Σε αντίθεση, ο *Bourke* (1989) καταλήγει σε ένα αντίθετο αποτέλεσμα, ενώ η επίδραση του πιστωτικού κινδύνου στην κερδοφορία είναι σαφώς αρνητική.

Αυτό το αποτέλεσμα μπορεί να εξηγηθεί λαμβάνοντας υπόψη το γεγονός ότι όσο τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα εκτίθενται σε δάνεια υψηλού κινδύνου, τόσο υψηλότερη είναι η συσσώρευση των μη καταβληθέντων δανείων, γεγονός που υποδηλώνει ότι αυτές οι απώλειες δανείων προκάλεσαν χαμηλότερες αποδόσεις σε πολλούς εμπορικές τράπεζες (*Miller και Νούλας*, 1997).

Την τελευταία δεκαετία όλο και περισσότερες μελέτες προσπαθούν να εξετάσουν τους καθοριστικούς παράγοντες των κερδών των τραπεζών σε πολλές χώρες.

Οι *Abreu και Mendes* (2001) εξετάζουν δείγμα χωρών της ΕΕ (Πορτογαλία, Ισπανία, Γαλλία και Γερμανία). Διαπιστώνουν ότι όσο υψηλότερος είναι ο δείκτης ιδίων κεφαλαίων προς συνολικά στοιχεία ενεργητικού, τόσο υψηλότερη είναι η κερδοφορία των τραπεζών, διακρίνοντας μια θετική σχέση κεφαλαιακής δομής με την κερδοφορία. Ο λόγος δανείων προς το σύνολο του ενεργητικού δείχνει να έχει επίσης θετική επίδραση στην κερδοφορία, κάτι που σημαίνει σύμφωνα με την παρούσα έρευνα πως η διακράτηση πλεονάζουσας ρευστότητας έχει αρνητικό αντίκτυπο στα κέρδη των τραπεζών. Οι συγγραφείς αναφέρουν πως πιθανός λόγος που οδηγούμαστε στα παραπάνω συμπεράσματα είναι η καλή ποιότητα δανειακού χαρτοφυλακίου.

Από την πλευρά των μακροοικονομικών μεταβλητών, το ποσοστό ανεργίας βρέθηκε να σχετίζεται αρνητικά με την κερδοφορία.

Οι *Σταϊκούρας και Wood* (2004) εξετάζουν τη συμβολή των εσωτερικά τραπεζικών και εξωτερικών καθοριστικών παραγόντων στις επιδόσεις του τραπεζικού κλάδου της ΕΕ για την περίοδο 1994-1998. Όσον αφορά τους τραπεζικούς προσδιοριστικούς παράγοντες, διαπιστώνουν ότι όσο υψηλότερος είναι ο δείκτης ιδίων κεφαλαίων προς συνολικά στοιχεία ενεργητικού, τόσο πιο κερδοφόρα είναι τα τραπεζικά ιδρύματα. Επιπλέον, χρησιμοποίησαν ως μεταβλητές ορισμένους καινοτόμους παράγοντες, όπως φορολογικές μεταβλητές και νομικούς δείκτες, οι οποίοι δεν έχουν χρησιμοποιηθεί σε προηγούμενες μελέτες, προκειμένου να εξεταστεί η κερδοφορία των τραπεζών.

Τα αποτελέσματα δείχνουν μια αντίστροφη σχέση μεταξύ του δείκτη δανείων προς σύνολο στοιχείων ενεργητικού, του ποσοστού των προβλέψεων για ζημίες από δάνεια και της κερδοφορίας. Σε επίπεδο μακροοικονομικών παραγόντων, τα αποτελέσματα υποδηλώνουν θετικό αντίκτυπο του επιπέδου των επιτοκίων, ενώ η ανάπτυξη του ΑΕΠ βάσει αποτελεσμάτων, δείχνει να έχει αρνητικό αντίκτυπο στη κερδοφορία.

Οι *Goddard, Molyneux και Wilson* (2004) προσπάθησαν να εξετάσουν τους καθοριστικούς παράγοντες που επηρεάζουν την κερδοφορία των τραπεζών στη Δανία, τη Γαλλία, τη Γερμανία, την Ιταλία, την Ισπανία και το Ηνωμένο Βασίλειο για την περίοδο 1992-98. Τα αποτελέσματα δείχνουν μια θετική συσχέτιση μεταξύ του δείκτη κεφαλαίου προς σύνολο στοιχείων ενεργητικού και της κερδοφορίας, ενώ σύμφωνα με τα συμπεράσματά τους το μέγεθος δεν επηρεάζει την κερδοφορία.

Οι *Αθανασόγλου, Ντελής και Σταϊκούρας* (2006) ανέλυσαν την κερδοφορία των εσωτερικά τραπεζικών και μακρο-οικονομικών παραγόντων, για τα πιστωτικά ιδρύματα της Νοτιοανατολικής Ευρώπης για την περίοδο 1998-2002. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι εκτός από τη ρευστότητα και την ανάπτυξη του ΑΕΠ, όλοι οι καθοριστικοί για την τράπεζα παράγοντες επηρεάζουν σημαντικά την κερδοφορία των τραπεζών. Ο πιστωτικός κίνδυνος και τα λειτουργικά έξοδα έχουν αρνητική επίδραση στο ROA, ενώ αντίθετα η κεφαλαιακή επάρκεια έχει θετικό αντίκτυπο.

Χρησιμοποιώντας στοιχεία τραπεζικού επιπέδου για τις 15 χώρες της ΕΕ κατά την περίοδο 1995-2001, ο Πασιούρας και η Κοσμίδου (2007) αναλύουν πώς η κερδοφορία των εμπορικών εγχώριων και ξένων τραπεζών επηρεάζεται από εσωτερικά τραπεζικούς παράγοντες και το συνολικό τραπεζικό περιβάλλον. Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι υπάρχει θετική σχέση μεταξύ των ιδίων κεφαλαίων προς το σύνολο του ενεργητικού και του ROA, ενώ το μέγεθος των τραπεζών ήταν αρνητικά συνδεδεμένο με την κερδοφορία τόσο για εγχώριες όσο και για ξένες τράπεζες. Σε μακρό-οικονομικό επίπεδο οι απόψεις δίστανται. Ο πληθωρισμός και η ανάπτυξη του ΑΕΠ έχουν θετική συσχέτιση με την κερδοφορία, όσον αφορά τις εγχώριες τράπεζες, ενώ στις ξένες τράπεζες έχουν αρνητικό αντίκτυπο.

Πιο πρόσφατα, οι *Petria, Capraru και Ilnatov* (2013) ανέλυσαν τους καθοριστικούς παράγοντες που επηρεάζουν την κερδοφορία των τραπεζών σε δείγμα 27 χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα, όσον αφορά την επίδραση τους πάνω στο ROA, παρατηρείται μια στατιστικά σημαντική θετική συσχέτιση κεφαλαιακής επάρκειας και κερδοφορίας, ενώ δεν υπάρχει συσχέτιση κινδύνου ρευστότητας και κερδοφορίας. Ο πιστωτικός κίνδυνος είναι στατιστικά σημαντική μεταβλητή ως προς το ROA με αρνητική επίδραση, ενώ ο πληθωρισμός δείχνει να μην επηρεάζει την κερδοφορία.

3. Οι παράγοντες που επηρεάζουν την κερδοφορία των τραπεζών – Επιλογή μεταβλητών

3.1 Μέτρηση Κερδοφορίας - Εξαρτημένη Μεταβλητή Παλινδρόμησης

Στην ερευνά μας η κερδοφορία του κάθε τραπεζικού ιδρύματος αντιπροσωπεύεται και εκφράζεται βάση του δείκτη Return on Assets της κάθε τράπεζας (ROA).

Στη βιβλιογραφία υπάρχουν δύο σημαντικά εναλλακτικά μέτρα κερδοφορίας, οι δείκτες ROA και ROE (Return on Equity). Κάθε δείκτης εξετάζει μια ελαφρώς διαφορετική πτυχή της κερδοφορίας των τραπεζών. Ο ROA ορίζεται ως τα ετήσια έσοδα μετά φόρων ενός τραπεζικού ιδρύματος διαιρούμενο με το συνολικό ενεργητικό της, και εκφράζεται ως ποσοστό. Δείχνει τα κέρδη ανά ευρώ περιουσιακών στοιχείων και μετρά πόσο αποτελεσματική είναι η διαχείριση της τράπεζας στα περιουσιακά της στοιχεία προκειμένου να δημιουργηθούν έσοδα.

Μειονέκτημα του ROA σε σχέση με το ROE είναι πως δε λαμβάνει υπ' όψη του κέρδη από εκτός ισολογισμού δραστηριότητες των τραπεζών. οι Goddard, Molyneux και Wilson (2004) χρησιμοποιούν το ROE ως το κατάλληλο μέτρο κερδοφορίας, υποστηρίζοντας ότι για πολλές ευρωπαϊκές τράπεζες οι εκτός ισολογισμού επιχειρήσεις συμβάλλουν σημαντικά στο συνολικό κέρδος.

Ο ROE με τη σειρά του, αποτελεί μέτρο του ποσοστού απόδοσης που εισπράττουν οι μέτοχοι. Ως εκ τούτου, προσεγγίζει το καθαρό όφελος που έλαβαν οι μέτοχοι από την επένδυση του κεφαλαίου τους στο χρηματοπιστωτικό ίδρυμα. Πολλοί μελετητές υποδεικνύουν ότι ο ROA είναι ο βασικός και πλέον ορθολογικός δείκτης για την αξιολόγηση της κερδοφορίας της τράπεζας, καθώς ο ROE αγνοεί τους κινδύνους που συνδέονται με την υψηλή μόχλευση και τη χρηματοοικονομική μόχλευση, διότι π.χ τράπεζες με χαμηλότερη μόχλευση, και επομένως υψηλότερα ίδια κεφάλαια, γενικά καταγράφουν υψηλότερο δείκτη ROA, αλλά χαμηλότερο ROE (Αθανασόγλου, Ντελής και Σταϊκούρας, 2006). Ακόμη, σύμφωνα με την Κοσμίδου (2008), η κερδοφορία μιας τράπεζας μετράται καλύτερα με τον ROA, διότι αντιπροσωπεύει το καλύτερο μέτρο υπολογισμού κερδοφορίας με βάση τα περιουσιακά στοιχεία του χαρτοφυλακίου της (Kosmidou, 2008).

Στην εργασία μου, λοιπόν, σύμφωνα με όλα τα παραπάνω κατέληξα στη χρήση του ROA ως ενδεικτικό μέτρο της κερδοφορίας των τραπεζών-και φυσικά ως εξαρτημένη μεταβλητή στην παλινδρόμηση μου- θεωρώντας τον συγκεκριμένο δείκτη τον πλέον κατάλληλο, με βάση και τις ανεξάρτητες μεταβλητές που έχω επιλέξει να εξεταστεί η σημαντικότητα τους.

3.2 Εσωτερικοί παράγοντες (Bank-Specific) – Ανεξάρτητες μεταβλητές παλινδρόμησης

Με βάση τη βιβλιογραφία, αλλά και το επίπεδο προσβασιμότητας σε τραπεζικά δεδομένα, στην έρευνά μου χρησιμοποιώ 6 συνολικά ανεξάρτητες μεταβλητές, ώστε να εξετάσω αν, πως και σε τι βαθμό επηρεάζουν την απόδοση και την κερδοφορία των επιλεγθέντων τραπεζικών ιδρυμάτων. Οι 5 από τις 6 είναι εσωτερικά τραπεζικές μεταβλητές, ενώ ο έκτος είναι μακρό-οικονομικού χαρακτήρα.

Συγκεκριμένα σε τραπεζικό επίπεδο, χρησιμοποιώ τις παρακάτω μεταβλητές: *το λογάριθμο του συνολικού ενεργητικού ($\log(TA)$)*, ο οποίος στην έρευνά μου αντιπροσωπεύει το μέγεθος της κάθε τράπεζας, *το δείκτη ιδίων κεφαλαίων προς το σύνολο του ενεργητικού (E/TA)*, ο οποίος λειτουργεί ως μέτρο δυναμικής κεφαλαίων και εκφράζει την κεφαλαιακή επάρκεια και την κεφαλαιακή διάρθρωση της κάθε τράπεζας, *το δείκτη των συνολικών δανείων προς το σύνολο των καταθέσεων (TL/TD)*, ο οποίος με τη σειρά του αντιπροσωπεύει τον κίνδυνο ρευστότητας του κάθε ιδρύματος, *το δείκτη των μη εξυπηρετούμενων δανείων προς το σύνολο των δανείων ($NPLs/TL$)*, ο οποίος εκφράζει τον πιστωτικό κίνδυνο που διακατέχει το κάθε τραπεζικό ίδρυμα και τέλος *το δείκτη των λειτουργικών εξόδων προς το σύνολο του ενεργητικού (OE/TA)*, ο οποίος αντιπροσωπεύει την αποτελεσματική διαχείριση των εξόδων.

Αναλυτικά:

Το μέγεθος των τραπεζών θεωρείται σημαντικός καθοριστικός παράγοντας της απόδοσής τους. Ο λόγος είναι ότι από την μια πλευρά, το μεγάλο μέγεθος μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα δημιουργία οικονομικών κλίμακας κάτι το οποίο θα οδηγήσει σε μείωση του κόστους συλλογής και επεξεργασίας πληροφοριών (Boyd and Rankle 1993). Ωστόσο, υπάρχει και η ερμηνεία πως μεγαλύτερα πιστωτικά ιδρύματα επηρεάζονται συχνά από δυσκαμψίες, αδράνεια, γραφειοκρατία, που μπορεί με τη σειρά τους να μειώσουν την απόδοση και την κερδοφορία τους. (Κοσμίδου 2008).

Αξίζει ακόμη να σημειωθεί πως πιθανώς οι μεγάλες τράπεζες να προστατεύονται περισσότερο από την κυβέρνηση από ότι οι μικρές τράπεζες, επειδή θεωρούνται "too big too fail" (Αντζουλάτος, 2011). Το τελευταίο, σε συνδυασμό με τη δυνατότητα μεγάλων τραπεζών να κατέχουν μεγαλύτερο μερίδιο της εγχώριας αγοράς από τις μικρές τράπεζες, θα μπορούσε να τις οδηγήσει σε υψηλότερα κέρδη, δεδομένου ότι θα μπορούσαν να χρεώνουν υψηλά επιτόκια δανεισμού εξαιτίας της ισχύος τους στην αγορά, αλλά και να προσφέρουν χαμηλότερα επιτόκια καταθέσεων, λόγω του ότι θεωρούνται πιο ασφαλή ιδρύματα. Επιπλέον, σύμφωνα με τον Smirlock (1985), ο οποίος βρίσκει θετική και στατιστικά σημαντική σχέση κερδοφορίας – μεγέθους, οι μεγαλύτερες τράπεζες θεωρούνται λιγότερο επικίνδυνες, καθώς διαθέτουν μεγαλύτερο διαφοροποιημένο χαρτοφυλάκιο δανείων.

Στον αντίποδα, οι πολύ μεγάλες τράπεζες μπορεί να μην είναι τόσο κερδοφόρες, καθώς διοικούνται και διαχειρίζονται πιο δύσκολα από τις μικρότερες.

Παρατηρούμε λοιπόν εύκολα, πως τα αποτελέσματα για τη συσχέτιση του μεγέθους των τραπεζών με την κερδοφορία τους είναι διφορούμενα. Η μελέτη, λοιπόν της σχέσης μεγέθους – κερδοφορίας παρουσιάζει αρκετά μεγάλο ενδιαφέρον. Επειδή η παραπάνω σχέση ενδέχεται να μην είναι γραμμική (Αθανασόγλου, Ντελής και Σταικούρας, 2006), στην ερευνά μου το μέγεθος των πιστωτικών ιδρυμάτων θα αντικατοπτρίζεται από τον φυσικό λογάριθμο του συνολικού ενεργητικού. (Inassets), όπως συμβαίνει και στην πλειοψηφία της βιβλιογραφίας.

ΥΠΟΘΕΣΗ 1: *Υπάρχει στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ κερδοφορίας και μεγέθους τραπεζών;*

Ως μέτρο κεφαλαιακής επάρκειας χρησιμοποιώ στην διπλωματική μου τη σχέση του μετοχικού κεφαλαίου με το συνολικό ενεργητικό. Με τον όρο της κεφαλαιακής επάρκειας αναφερόμαστε στα κεφάλαια που διαφυλάσσει η τράπεζα για να απορροφήσει τυχόν κλυδωνισμούς που ενδέχεται να αντιμετωπίσει στο μέλλον. Σύμφωνα με την βιβλιογραφία πιστεύεται ότι όσο υψηλότερος είναι ο δείκτης μετοχών προς περιουσιακά στοιχεία, τόσο πιο κερδοφόρα είναι μια τράπεζα, δεδομένου ότι η ανάγκη για εξωτερική χρηματοδότηση είναι χαμηλότερη. Υπάρχουν διάφοροι λόγοι για τους οποίους οι κεφαλαιοποιημένες τράπεζες έχουν μειωμένες ανάγκες για εξωτερική χρηματοδότηση. Πρώτα απ' όλα, η πιθανότητα να πτωχεύσουν τα καλύτερα κεφαλαιοποιημένα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα είναι μικρότερη επειδή πρέπει να δανειστούν λιγότερα προκειμένου να στηρίξουν ένα δεδομένο επίπεδο περιουσιακών στοιχείων. Επιπλέον, οι τράπεζες με υψηλότερες αναλογίες κεφαλαίου / περιουσιακά στοιχεία, θεωρούνται ασφαλέστερες

και λιγότερο επικίνδυνες και κατά συνέπεια η πιστοληπτική ικανότητα της τράπεζας αυξάνεται και αυτό μειώνει το κόστος χρηματοδότησής της. Συνεπώς, ένας θετικός (αρνητικός) συντελεστής για τα περιουσιακά στοιχεία δείχνει μια αποτελεσματική (αναποτελεσματική) διαχείριση της κεφαλαιακής διάρθρωσης της τράπεζας. Στη βιβλιογραφία, τα αποτελέσματα των περισσότερων μελετών δείχνουν μια θετική σχέση μεταξύ του κεφαλαιακού δείκτη της και κερδοφορίας των τραπεζών (π.χ. Molyneux and Thornton (1992), Berger (1995), Dermiguc-Kunt and Huizinga (1999), Abreu and Mendes (2001), Σταϊκούρας and Wood (2003), Goddard (2004), Πασιούρας, Κοσμίδου (2007), Αθανασόγλου, Ντελής και Μπρισίμης (2008), Deger Alper, Adem Anbar (2011) και συνεπώς αναμένουμε μια θετική συσχέτιση κερδοφορίας – κεφαλαιακής επάρκειας.

ΥΠΟΘΕΣΗ 2: *Υπάρχει στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ κερδοφορίας και κεφαλαιακής επάρκειας τραπεζών;*

Ο κίνδυνος ρευστότητας, που προκύπτει από την πιθανότητα αδυναμίας μιας τράπεζας να καταβάλει μειώσεις υποχρεώσεων ή να αυξήσει τα κεφάλαιά της στον ισολογισμό, θεωρείται ένας σημαντικός καθοριστικός παράγοντας της κερδοφορίας των τραπεζών. Στην έρευνά μας θεωρήσαμε το δείκτη δανείων προς καταθέσεις πελατών ως υποκατάστατο του κινδύνου ρευστότητας.

Η διαχείριση του κινδύνου ρευστότητας θεωρείται ένας πολύ σημαντικός καθοριστικός παράγοντας της κερδοφορίας των τραπεζών. Οι τράπεζες θα πρέπει πάντα να διατηρούν επαρκές επίπεδο ρευστότητας, ώστε να είναι σε θέση να εκπληρώσουν τις υποχρεώσεις τους, όπως ξαφνικές

αποσύρσεις καταθέσεων και άλλες βραχυπρόθεσμες χρηματοδοτήσεις, διαφορετικά ενδέχεται να οδηγηθούν σε πτώχευση.

Μια διαφορετική προσέγγιση βέβαια είναι η άποψη πως τα ρευστά περιουσιακά στοιχεία αποφέρουν χαμηλές αποδόσεις, γεγονός που μειώνει την κερδοφορία και αποτελεί και την ερμηνεία για μια δυνητική θετική συσχέτιση του παραπάνω δείκτη με την κερδοφορία (Bourke 1993, Molyneux and Thornton 1992). Αντίθετα, τυχούσα αρνητική συσχέτιση μπορεί να ερμηνευθεί πως αν οι τράπεζες χρησιμοποιούν λιγότερες καταθέσεις για τη χορήγηση δανείων ή γίνεται χορήγηση περισσότερων δανείων χωρίς να υπάρχει αύξηση των καταθέσεων, τότε η απόδοση των τραπεζών επιδεινώνεται. (Petria, Capraru, Ilnatov, 2013).

ΥΠΟΘΕΣΗ 3: *Υπάρχει στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ κερδοφορίας και κινδύνου ρευστότητας τραπεζών;*

Ο πιστωτικός κίνδυνος είναι μία από τις κύριες μεταβλητές που επηρεάζουν την απόδοση των τραπεζών, καθώς παρουσιάζει την πιθανότητα απώλειας λόγω της αδυναμίας του οφειλέτη να εκπληρώσει τις υποχρεώσεις του έναντι της τράπεζας. Ουσιαστικά, με τον όρο πιστωτικό κίνδυνο αναφέρουμε την ποιότητα των περιουσιακών στοιχείων που κάθε τράπεζα κατέχει στο χαρτοφυλάκιο της. Θεωρητικά προτείνεται ότι όσο υψηλότερη είναι η έκθεση σε πιστωτικό κίνδυνο, τόσο μικρότερη είναι η κερδοφορία της τράπεζας.

Έτσι, εάν μια τράπεζα διαθέτει δάνεια χαμηλής ποιότητας, αυξάνει τον πιστωτικό της κίνδυνο και συνεπώς μειώνει τα κέρδη της.

Οι Duca και McLaughlin (1990), μεταξύ άλλων, καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι οι διακυμάνσεις στην κερδοφορία των τραπεζών οφείλονται σε μεγάλο βαθμό στις μεταβολές του πιστωτικού κινδύνου,

καθώς η αυξημένη έκθεση σε πιστωτικό κίνδυνο συνδέεται με τη μειωμένη κερδοφορία της επιχείρησης. Σε αυτή την κατεύθυνση, οι Miller και Νούλας (1997) υποδεικνύουν ότι όσο περισσότεροι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί εκτίθενται σε δάνεια υψηλού κινδύνου, τόσο μεγαλύτερη είναι η συσσώρευση μη πληρωμένων δανείων και τόσο χαμηλότερη είναι η κερδοφορία. Χρησιμοποιούμε τον λόγο μη-εξυπηρετούμενων δανείων προς τα συνολικά δάνεια (NPLs/TL), ως υποκατάστατο του πιστωτικού κινδύνου (Petria, Capraru και Ilnatov, 2013). Είναι λογικό να αναμένουμε μια αρνητική σχέση με την κερδοφορία καθώς, τραπεζικά ιδρύματα με μεγάλη έκθεση σε μη-εξυπηρετούμενα δάνεια έχουν χαμηλή ποιότητα χαρτοφυλακίου, πράγμα που κλονίζει την φερεγγυότητα των τραπεζικών ιδρυμάτων, πλην φυσικά των ποσών που δυνητικά δε θα εισπραχθούν. Στη βιβλιογραφία χρησιμοποιείται κυρίως ο δείκτης των προβλέψεων για καθυστερήσεις σε πληρωμές δανείων προς το σύνολο των δανείων (Loan Loss Provisions/Total Loans), αλλά δεν προτίμησα να μην χρησιμοποιήσω αυτόν, λόγω της υποεκτίμησης που ασκούν πολλές φορές τα πιστωτικά ιδρύματα στις προβλέψεις τους για απομειώσεις δανείων. Έτσι κατέληξα στον πιο ρεαλιστικό, κατά την άποψη μου, δείκτη των Non Performing Loans/ Total Loans. Σε όλες τις σχετικές μελέτες αποδεικνύεται αρνητική σχέση πιστωτικού κινδύνου και κερδοφορίας τραπεζών και συνεπώς αναμένουμε και εμείς παρόμοια αποτελέσματα.

ΥΠΟΘΕΣΗ 4: *Υπάρχει στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ κερδοφορίας και πιστωτικού κινδύνου τραπεζών;*

Το συνολικό κόστος μιας τράπεζας μπορεί να διαχωριστεί σε λειτουργικό κόστος και άλλα έξοδα (συμπεριλαμβανομένων των φόρων, των αποσβέσεων κ.λπ.). Από τα ανωτέρω, μόνο τα λειτουργικά έξοδα μπορούν να θεωρηθούν ως αποτέλεσμα της τραπεζικής διαχείρισης. Στη βιβλιογραφία κατά κύριο λόγο (π.χ Bourke, 1989 και Molyneux & Thornton, 1992) υποστηρίζεται πως καλύτερη και ποιοτικότερη οικονομική διαχείριση των τραπεζικών ιδρυμάτων έχει θετικό αντίκτυπο στην κερδοφορία.

Ο λόγος αυτών των δαπανών προς το σύνολο των περιουσιακών στοιχείων (Operating Expenses/Total Assets) αναμένεται, λοιπόν, να σχετίζεται αρνητικά με την κερδοφορία, καθώς η μη συνετή και σωστή διαχείριση αυτών των δαπανών μειώνει τα περιθώρια κερδοφορίας. Αντίθετα μια καλή διαχείριση δαπανών αυξάνει την αποτελεσματικότητα των τραπεζικών ιδρυμάτων (Αθανασόγλου, Μπρισίμης και Ντελής, 2008).

Έχει, συνεπώς, ιδιαίτερο ενδιαφέρον η μελέτη της συμπεριφοράς των διοικήσεων των τραπεζών, όσον αφορά την αποτελεσματική διαχείριση των εξόδων και ποιο το αντίκτυπο στην κερδοφορία των πιστωτικών ιδρυμάτων της Νομισματικής Ένωσης.

Αναμένουμε μια αρνητική συσχέτιση του λόγου Λειτουργικών Εξόδων προς το σύνολο του Ενεργητικού.

Υπόθεση 5: Υπάρχει στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ κερδοφορίας και αποτελεσματικής διαχείρισης των εξόδων;

3.3 Μακροοικονομικές μεταβλητές

Η κερδοφορία των τραπεζών επηρεάζεται όχι μόνο από τους προαναφερθέντες τραπεζικούς παράγοντες, αλλά και από εξωτερικούς, μακροοικονομικούς παράγοντες. Στην έρευνά μου χρησιμοποιώ μόνο *την ανάπτυξη του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (GDP Growth)* σε μακροοικονομικό επίπεδο.

Η πραγματική αύξηση του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος υποδεικνύει την ετήσια μεταβολή του ΑΕΠ και αναμένεται να υπάρξει θετική σχέση με την κερδοφορία των τραπεζών μέχρι σήμερα (Kosmidou, 2006, Demirguc-Kunt και Huizinga, 1998). Η αύξηση του ΑΕΠ σημαίνει ότι η οικονομία ανθίζει και η ζήτηση για δανεισμό, τόσο στις επιχειρήσεις ώστε να επεκτείνουν τις δραστηριότητές τους όσο και στα άτομα, αυξάνεται. Επιπλέον, η υπερβολική ζήτηση επιτρέπει στις τράπεζες σε ορισμένες περιπτώσεις να χρεώνουν υψηλότερα περιθώρια κέρδους και έτσι βελτιώνεται η κερδοφορία του χρηματοπιστωτικού τομέα (Athanasoglou et al., 2006).

Αντίθετα, όταν η οικονομία βρίσκεται σε ύφεση και το ΑΕΠ μειώνεται, η ποιότητα του χαρτοφυλακίου των τραπεζών επιδεινώνεται καθώς αντιμετωπίζουν περισσότερα δάνεια με που αδυναμία εξόφλησης του δανειζόμενου και έτσι οδηγούνται σε μείωση των αποδόσεών τους.

Η κερδοφορία της τράπεζας είναι ευαίσθητη στις μακροοικονομικές συνθήκες, παρά την τάση της βιομηχανίας για μεγαλύτερη γεωγραφική διαφοροποίηση και μεγαλύτερη χρήση τεχνικών χρηματοοικονομικής τεχνικής για τη διαχείριση του κινδύνου που συνδέεται με την πρόβλεψη του επιχειρηματικού κύκλου.

Γενικότερα, η υψηλότερη οικονομική ανάπτυξη ενθαρρύνει τις τράπεζες να δανείζουν περισσότερα και τους επιτρέπει να χρεώνουν υψηλότερα περιθώρια κέρδους, καθώς και να βελτιώνουν την ποιότητα των περιουσιακών τους στοιχείων (Αθανασόγλου, Ντελής και Σταϊκούρας, 2006).

Μια αύξηση στο ΑΕΠ αναμένεται να έχει θετικό αντίκτυπο στην κερδοφορία των τραπεζών σύμφωνα με τη βιβλιογραφία σχετικά με τη σχέση μεταξύ οικονομικής ανάπτυξης και κερδοφορίας του χρηματοπιστωτικού τομέα (Demirguc-Kunt και Huizinga, 1999, Bikker and Hu, 2002, Αθανασόγλου, Μπρισίμης και Ντελής, 2008).

Επιπλέον, αναμένουμε μια θετική σχέση μεταξύ της κερδοφορίας των τραπεζών και της ανάπτυξης του ΑΕΠ, καθώς η ζήτηση για δανεισμό αυξάνεται ή μειώνεται στις κυκλικές αυξήσεις ή μειώσεις. Οι κακές οικονομικές συνθήκες μπορούν να επιδεινώσουν την ποιότητα του δανειακού χαρτοφυλακίου, δημιουργώντας πιστωτικές ζημιές και αυξάνοντας τις προβλέψεις που πρέπει να κατέχουν οι τράπεζες, μειώνοντας έτσι την κερδοφορία των τραπεζών. Αντίθετα, η βελτίωση των οικονομικών συνθηκών, εκτός από τη βελτίωση της φερεγγυότητας των δανειοληπτών, αυξάνει τη ζήτηση για πίστωση από τα νοικοκυριά και τις επιχειρήσεις με θετικές επιπτώσεις στην κερδοφορία των τραπεζών (Αθανασόγλου, Μπρισίμης και Ντελής, 2008).

Επέλεξα να εξεταστεί αυτός ο δείκτης στην έρευνά μου, καθώς εκτιμώ πως η ανάπτυξη της οικονομίας θα είναι σίγουρα ένας παράγοντας που, όσον αφορά το μέγεθος της επίδρασης και της σημαντικότητας τα πιστωτικά ιδρύματα χωρών του Βορρά (πιο ανεπτυγμένες οικονομίες), θα διαφοροποιούνται από τα αντίστοιχα των χωρών του Ευρωπαϊκού Νότου. Αναμένουμε μια θετική συσχέτιση ανάπτυξης του ΑΕΠ και κερδοφορίας.

ΥΠΟΘΕΣΗ 6: Υπάρχει στατιστικά σημαντική σχέση κερδοφορίας τραπεζών και ανάπτυξης του ΑΕΠ κάθε χώρας;

Στον Πίνακα 3 παρακάτω γίνεται αναφορά και περιγραφή των μεταβλητών του μοντέλου μου :

ΠΙΝΑΚΑΣ 3 : Μεταβλητές Παλινδρόμησης

ΣΥΜΒΟΛΑ	ΜΕΤΑΒΛΗΤΕΣ	ΑΝΑΜΕΝΟΜΕΝΗ ΣΥΣΧΕΤΙΣΗ
<i>Εξαρτημένη</i>		
ROA	Return on Assets	
<i>Ανεξάρτητες</i>		
In_TOTALASSETS	Μέγεθος Τράπεζικού Ιδρύματος	? ? ?
COMMONEQTYTOTASSETS	Κεφαλαιακή επάρκεια	+ + +
TOTLOANSTOTDEPOSITS	Κίνδυνος Ρευστότητας	? ? ?
NONPERFORMINGLOANSTOTLOANS	Πιστωτικός Κίνδυνος	- - -
OPERATINGEXPENSESTA	Αποτελεσματικότητα διαχείρισης εξόδων	+ + +
GDPGROWTH	Ανάπτυξη του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος	+ + +
Dummy_North_VS_South	Σύγκριση Συμπεριφοράς Βορρά – Νότου	- - -

4. Μεθοδολογία- Δεδομένα

Στη παρούσα διπλωματική εργασία εξετάζουμε την επίδραση διαφόρων παραγόντων πάνω στην κερδοφορία των τραπεζικών ιδρυμάτων και ταυτόχρονα δίνεται έμφαση στη σύγκριση των δεικτών κερδοφορίας Βορρά και Νότου.

Τα δεδομένα του δείγματός μας είναι σε μορφή πάνελ (panel data). Χρησιμοποιούμε οικονομικά στοιχεία 46 εμπορικών τραπεζών για χρονικό διάστημα διάρκειας 17 ετών (2000-2016), ώστε να λάβουμε μια ολοκληρωμένη και αληθοφανή εικόνα για την πορεία των δεικτών κάθε χώρας ξεχωριστά και συνδυαστικά μεταξύ αυτών.

Όλα τα οικονομικά στοιχεία που χρειάστηκα στην εργασία μου αντλήθηκαν από τη βάση δεδομένων της DataStream.

Έγινε επιλογή 7 χωρών του Ευρωπαϊκού Βορρά (Αυστρία, Βέλγιο, Γερμανία, Ιρλανδία, Σλοβακία, Ολλανδία, Φινλανδία) και 5 του Ευρωπαϊκού Νότου (Γαλλία, Ιταλία, Ελλάδα, Ισπανία, Πορτογαλία), με γνώμονα τις μεγάλες οικονομικές διαφορές που παρουσιάζουν αυτά τα δύο γεωγραφικά διαμερίσματα μες στη Νομισματική Ένωση του Ευρώ, όπως και αναλύθηκε εκτενέστερα στην εισαγωγή της διπλωματικής.

Τέλος, η επιλογή των συγκεκριμένων χωρών της Νομισματικής Ένωσης, έγινε με βάση την προσβασιμότητα που είχα μέσω της DataStream σε οικονομικά στοιχεία εγχώριων εμπορικών τραπεζών μέσα στο χρονολογικό εύρος που επέλεξα να κάνω την έρευνά μου.

Δηλαδή, όσες χώρες τις Νομισματικής Ένωσης παραλείπονται από την διπλωματική μου εργασία, είναι διότι είτε δεν υπήρχαν για καμία εγχώρια εμπορική τράπεζα οικονομικά στοιχεία από το 2000-2016, είτε αν υπήρχαν ήταν υπερβολικά ελλιπή (πολλές missing values).

Ο Πίνακας 4 παρουσιάζει τα περιγραφικά στατιστικά στοιχεία όλων των μεταβλητών που χρησιμοποιούμε στην ανάλυση μας για ολόκληρη την περίοδο (2000-2016).

ΠΙΝΑΚΑΣ 4 : Περιγραφική Στατιστική

Variable	Obs	Mean	Std. Dev.	Min	Max
ROA	578	.7409862	1.348156	-12.42	7.38
ln_TOTALAS~S	578	18.26222	1.610368	14.28362	21.50897
COMMONEQTY~S	578	5.895346	2.845205	-5.1	17.64
TOTLOANSTO~S	578	171.2055	117.7083	43.4	1362.39
NONPERFORM~S	578	6.345415	9.887251	0	67.8
OPERATINGE~A	578	5.30584	1.960806	1.731105	24.39857
GDPGROWTH	578	.9553114	3.218625	-9.13	26.28

Παρατηρούμε, πως οι τιμές της εξαρτημένης μας μεταβλητής, του δείκτη ROA, κυμαίνονται μεταξύ -12.42% και +7.38%. Η χαμηλή τιμή της τυπικής απόκλισης (1.34%) σε συνδυασμό με την οριακά θετική τιμή της μέσης τιμής (+0.74%), μας οδηγεί στο συμπέρασμα πως οι τιμές του ROA κινούνται μεν κοντά στο μέσο, τείνουν ωστόσο να είναι θετικές στην πλειοψηφία τους.

Στην ίδια λογική κινείται και ο λογάριθμος του συνολικού ενεργητικού, ο οποίος όπως αναφέραμε εκφράζει το μέγεθος των τραπεζικών ιδρυμάτων. Οι τιμές κινούνται κοντά στο μέσο, όπως δείχνει η χαμηλή διασπορά (1.61%), κάτι που φυσικά επαληθεύεται από τις τιμές του Min, Max και Mean.

Όσον αφορά τον λόγο των ιδίων κεφαλαίων προς το σύνολο του ενεργητικού η διασπορά είναι επίσης μικρή (2.84%) και οι τιμές κινούνται γύρω από το μέσο. Αξιοσημείωτο είναι πως η ελάχιστη τιμή (Min) είναι αρνητική, δείγμα ύπαρξης τραπεζικών ιδρυμάτων που ήταν προ των πυλών της πτώχευσης.

Ο κίνδυνος ρευστότητας με τη σειρά του, δομημένος στην εργασία μας από τον λόγο των δανείων προς το σύνολο των καταθέσεων παρουσιάζει τεράστια τυπική απόκλιση τιμών (117.7%). Παρ' όλα αυτά, το συγκεκριμένο αποτέλεσμα δεν είναι καθόλου παράλογο. Από το 2000 μέχρι το 2016, χρονικό διάστημα που εξετάζει η συγκεκριμένη εργασία, έχει μεσολαβήσει η χρηματοπιστωτική κρίση του 2008. Μέχρι τότε οι τράπεζες στην πλειοψηφία τους έδιναν πάρα πολλά δάνεια (πολλές φορές χωρίς screening των δανειζόμενων). Η υπέρμετρη αυτή δανειοδότηση, λοιπόν, οδήγησε στην διόγκωση του λόγου δανείων προς καταθέσεις. Μετά την κρίση, όταν φυσικά διαπιστώθηκε και το μέγεθος των κόκκινων δανείων σε επίπεδο Ευρωζώνης, τα κριτήρια δανειοδότησης έγιναν πολύ αυστηρά (οι τράπεζες πιθανών να μην δάνειζαν ούτε τους δυνητικά «υγιείς» δανειζόμενους και σε συνδυασμό με τις αρνητικές προσδοκίες του κοινού για την οικονομία (δεν ζητάνε να δανειστούν λόγω αβεβαιότητας) ο λόγος αυτός συρρικνώθηκε σε πολύ χαμηλά επίπεδα. Όλα τα παραπάνω, επαληθεύονται από τις τιμές του Min (43.4%) και του Max (1362.39%).

Συνεχίζουμε με τον πιστωτικό κίνδυνο. Η κρίση έπαιξε και εδώ καταλυτικό ρόλο, καθώς τα προ κρίσης επίπεδα των μη εξυπηρετούμενων δανείων είναι κοντά στο μηδέν, ενώ αντίθετα μετά την κρίση αποτέλεσαν το μεγαλύτερο πρόβλημα των τραπεζικών ιδρυμάτων. Συνεπώς η διασπορά (9.88%) κρίνεται σε φυσιολογικά επίπεδα, όπως και οι τιμές του μεγίστου και ελαχίστου. Ο μέσος εδώ (6.34%) δηλώνει πως είναι ελάχιστες οι τράπεζες που πλησιάζουν την max τιμή (67.8%) NPLs προς σύνολο δανείων, αλλά φυσικά το πρόβλημα υπάρχει διότι μια τιμή π.χ στο 10% δεν θεωρείται σε καμία περίπτωση μικρή.

Η αποτελεσματική διαχείριση των εξόδων, τώρα, παρατηρούμε πως παρουσιάζει μεγάλο εύρος τιμών (κρίνοντας από τις τιμές του ελαχίστου (1.73) και του μεγίστου (24.39%). Ωστόσο η μικρή τυπική απόκλιση (1.96%) μας οδηγεί στο συμπέρασμα πως η συντριπτική πλειοψηφία των τιμών κινείται γύρω από το μέσο.

Τέλος, όσον αφορά την ανάπτυξη του ΑΕΠ, παρατηρούμε πως ο μέσος είναι κοντά στο 0 και οριακά θετικός. Η διασπορά εδώ (3.26%) είναι επίσης λογική αν κρίνουμε πως στο δείγμα μας υπάρχουν χώρες που έχουν περάσει βαθιά κρίση ή και μνημόνια (Ιρλανδία, Ελλάδα, Ισπανία, Πορτογαλία) και χώρες οι οποίες ακόμα και σε καιρούς κρίσης παρουσίασαν οικονομική ανάπτυξη (π.χ Γερμανία).

Για να εξετάσουμε, λοιπόν τη σχέση μεταξύ της κερδοφορίας των τραπεζών και των τραπεζικών και μακροοικονομικών προσδιοριστών που περιγράψαμε παραπάνω, χρησιμοποιώ ένα μοντέλο γραμμικής παλινδρόμησης της ακόλουθης μορφής:

$$Y1 = \beta_0 + \beta_1 X_{t1} + \beta_2 X_{t2} + \dots + \beta_k X_{tk} + u_1$$

Αυτή η υπόθεση αναφέρεται στη γραμμική σχέση που συνδέει τις μεταβλητές Y και X_1, X_2, \dots, X_k . Κάθε τιμή t της εξαρτημένης μεταβλητής είναι γραμμική συνάρτηση των τιμών των ερμηνευτικών μεταβλητών $X_{t1}, X_{t2}, \dots, X_{tk}$ και διαταρακτικού όρου u_1 , όπου Y_1 στο δείγμα μας είναι η κερδοφορία εκφρασμένη από τον δείκτη Return On Assets και X_{tk} , όλες οι ανεξάρτητες μεταβλητές που αναλύθηκαν πιο πάνω.

Πιο συγκεκριμένα το ακριβές μοντέλο μου είναι :

$$\begin{aligned}
 ROA_{it} = & b_0 + b_1 TOTALASSETS_{it} \\
 & + b_2 COMMONEQTYTOTASSETS_{it} \\
 & + b_3 TOTLOANSTOTDEPOSITS_{it} \\
 & + b_4 NONPERFORMINGLOANSTOTLOANS_{it} \\
 & + b_5 OPERATINGEXPENSESTA_{it} \\
 & + b_6 GDPGROWTH_{it} \\
 & + b_7 Dummy_North_VS_South_{it},
 \end{aligned}$$

του οποίου η παλινδρόμηση οδηγεί στα παρακάτω αποτελέσματα.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5 : Αρχικά Αποτελέσματα

Source	SS	df	MS	Number of obs	=	578
Model	614.557208	66	9.31147286	F(66, 511)	=	10.96
Residual	434.154329	511	.849617083	Prob > F	=	0.0000
Total	1048.71154	577	1.81752433	R-squared	=	0.5860
				Adj R-squared	=	0.5325
				Root MSE	=	.92175

ROA	Coef.	Std. Err.	t	P> t	[95% Conf. Interval]
ln_TOTALASSETS	.5453112	.1922916	2.84	0.005	.1675318 .9230907
COMMONEQTYTOTASSETS	.2258327	.024973	9.04	0.000	.1767703 .2748951
TOTLOANSTOTDEPOSITS	-.0002086	.0005935	-0.35	0.725	-.0013745 .0009573
NONPERFORMINGLOANSTOTLOANS	-.0227222	.006871	-3.31	0.001	-.0362211 -.0092232
OPERATINGEXPENSESTA	-24.68727	3.022003	-8.17	0.000	-30.62435 -18.75019
GDPGROWTH	.094356	.0207792	4.54	0.000	.0535329 .1351791
Dummy_North_VS_South	-1.606979	.6707036	-2.40	0.017	-2.924655 -.2893035

Στη συνέχεια, διενεργούμε όλους τους απαραίτητους ελέγχους, ώστε να καταλήξουμε σε ένα μοντέλο το οποίο λειτουργεί άρτια και παρουσιάζουμε τα αποτελέσματα του τελικού μοντέλου.

4.1 Έλεγχος Πολυσυγγραμμικότητας

Η ύπαρξη γραμμικής σχέσης μεταξύ των ανεξάρτητων μεταβλητών σηματοδοτεί την ύπαρξη της πολυσυγγραμμικότητας. Το γεγονός αυτό προκαλεί την παραβίαση μιας εκ των αρχικών υποθέσεων του υποδείγματος και καθιστά τα αποτελέσματα της παλινδρόμησης αναξιόπιστα. Αυτό σημαίνει ότι για την εκτίμηση του υποδείγματος δεν θα πρέπει να χρησιμοποιούνται ανεξάρτητες μεταβλητές, οι οποίες είτε από τη φύση τους συσχετίζονται γραμμικά μεταξύ τους είτε με βάση τις διαθέσιμες παρατηρήσεις του δείγματος τυχάνει να εμφανίζουν γραμμική συσχέτιση μεταξύ τους. Η παραβίαση αυτής της υπόθεσης ανατρέπει καθοριστικά τον πρωταρχικό σκοπό της ανάλυσης της παλινδρόμησης, ο οποίος για ένα πολλαπλό γραμμικό υπόδειγμα είναι ο προσδιορισμός της ποσοτικής επιρροής της κάθε μίας ανεξάρτητης μεταβλητής στην εξαρτημένη μεταβλητή. Οι συνέπειες της πολυσυγγραμμικότητας είναι οι εξής:

- 1) Επηρεάζει το εύρος των τιμών του διαστήματος εμπιστοσύνης των παραμέτρων του υποδείγματος.
- 2) Επηρεάζει την αξιοπιστία των στατιστικών ελέγχων.
- 3) Επηρεάζει την ακρίβεια και τη σταθερότητα των εκτιμήσεων του υποδείγματος.
- 4) Δημιουργεί πρόβλημα στην ερμηνεία του υποδείγματος.

5) Δημιουργεί πρόβλημα στον καθορισμό του υποδείγματος. Θα χρησιμοποιηθεί ο συντελεστής γραμμικής συσχέτισης r ο οποίος αποτελεί ένα μέτρο του μεγέθους της γραμμικής συσχέτισης μεταξύ δύο μεταβλητών και παίρνει τιμές στο κλειστό διάστημα $[-1,1]$.

- i. Αν $r = \pm 1$ υπάρχει τέλεια γραμμική συσχέτιση.
 - ii. Αν $-0,3 \leq r < 0,3$ δεν υπάρχει γραμμική συσχέτιση. Αυτό όμως δεν σημαίνει ότι δεν υπάρχει άλλου είδους συσχέτιση μεταξύ των δύο μεταβλητών.
 - iii. Αν $-0,5 < r \leq -0,3$ ή $0,3 \leq r < 0,5$ υπάρχει ασθενής γραμμική συσχέτιση.
 - iv. Αν $-0,7 < r \leq -0,5$ ή $0,5 \leq r < 0,7$ υπάρχει μέση γραμμική συσχέτιση.
 - v. Αν $-0,8 < r \leq -0,7$ ή $0,7 \leq r < 0,8$ υπάρχει ισχυρή γραμμική συσχέτιση.
 - vi. Αν $-1 \leq r \leq -0,8$ ή $0,8 \leq r \leq 1$ υπάρχει πολύ ισχυρή γραμμική συσχέτιση.
- Διευκρινίζεται ότι ο βαθμός συσχέτισης καθορίζεται από την απόλυτη τιμή του r και όχι από το πρόσημό του. Το πρόσημο καθορίζει μόνο το πρόσημο της συσχέτισης, δηλαδή αν είναι θετική ή αρνητική. Θετική συσχέτιση σημαίνει ότι ενώ αυξάνεται η τιμή της μίας μεταβλητής αυξάνεται και η τιμή της άλλης, ενώ αρνητική συσχέτιση σημαίνει ότι ενώ αυξάνεται η τιμή της μίας μεταβλητής αυξάνεται, η τιμή της άλλης μειώνεται.

ΠΙΝΑΚΑΣ 6 : Correlation Matrix

	ROA	ln_TOT~S	TOTLOA~S	NONPER~S	OPERAT~A	GDPGRO~H	COMMON~S
ROA	1.0000						
ln_TOTALAS~S	-0.0351	1.0000					
TOTLOANSTO~S	0.0571	0.0112	1.0000				
NONPERFORM~S	-0.3888	-0.0143	-0.0885	1.0000			
OPERATINGE~A	-0.2323	0.0319	-0.2275	0.2146	1.0000		
GDPGROWTH	0.3703	-0.0621	-0.0210	-0.2185	-0.1116	1.0000	
COMMONEQTY~S	0.2114	-0.3683	0.1682	0.2251	-0.1583	0.0988	1.0000

Τα αποτελέσματα του ελέγχου, τα οποία φαίνονται στον Πίνακα 6, δείχνουν ότι δεν εμφανίζεται το πρόβλημα της πολυσυγγραμμικότητας, καθώς οι συντελεστές συσχέτισης που λαμβάνονται ως αποτέλεσμα δηλώνουν ασθενή ή το πολύ μέση συσχέτιση μεταξύ των ανεξάρτητων μεταβλητών, με βάση το θεωρητικό υπόβαθρο της πολυσυγγραμμικότητας που αναλύσαμε.

4.2 Έλεγχος Ετεροσκεδαστικότητας

Ως γνωστόν, στην ανάλυση της παλινδρόμησης χρησιμοποιούμε την υπόθεση της ομοσκεδαστικότητας (homoscedasticity) σύμφωνα με την οποία η διακύμανση των τιμών του τυχαίου σφάλματος είναι σταθερή και ίση με σ^2 και συμβολίζεται για $i=1,2,\dots,n$ ως εξής: $\text{Var}(e_i) = E(e_i^2) = \sigma^2$. Αυτό σημαίνει ότι οι τιμές των ανεξάρτητων μεταβλητών του μοντέλου δεν επηρεάζουν τη διακύμανση σ^2 των τιμών του τυχαίου σφάλματος και κατά συνέπεια επιτυγχάνεται ο στόχος της ανάλυσης της παλινδρόμησης. Όταν όμως η διακύμανση των τιμών του τυχαίου σφάλματος δεν είναι σταθερή, τότε εμφανίζεται στην ανάλυση της παλινδρόμησης το πρόβλημα της ετεροσκεδαστικότητας (heteroscedasticity).

Θα διενεργήσουμε τον έλεγχο Breusch-Pagan / Cook-Weisberg για να εξετάσουμε την περίπτωση εμφάνισης ετεροσκεδαστικότητας. Η μηδενική υπόθεση του ελέγχου αυτού ορίζει ότι η διακύμανση των τιμών του τυχαίου σφάλματος είναι σταθερή και άρα δεν υπάρχει εμφάνιση ετεροσκεδαστικότητας.

ΠΙΝΑΚΑΣ 7 : Breusch-Pagan / Cook-Weisberg Test

Breusch-Pagan / Cook-Weisberg test for heteroskedasticity

Ho: Constant variance

Variables: fitted values of ROA

chi2(1) = 930.91

Prob > chi2 = 0.0000

Παρατηρούμε πως $p\text{-value}=0,00<0,05$, άρα σύμφωνα με την θεωρία του συγκεκριμένου Τεστ, απορρίπτουμε την μηδενική υπόθεση υπέρ της ομοσκεδαστικότητας, όπως φαίνεται και στον Πίνακα 7. Στο μοντέλο μας παρατηρείται λοιπόν η εμφάνιση της ετεροσκεδαστικότητας. Γι αυτό το λόγο στο τελικό μας μοντέλο χρησιμοποιούμε robust εκτίμητη, διορθώνοντας έτσι το πρόβλημα της ετεροσκεδαστικότητας.

4.3 Έλεγχος Αυτό-Συσχέτισης

Στο κλασικό γραμμικό υπόδειγμα υποθέτουμε ότι η συνδιακύμανση των τυχαίων σφαλμάτων είναι μηδέν. Δηλαδή: $E(e_i e_j)=0, i \neq j$.

Η παραπάνω υπόθεση σημαίνει πως οι διάφορες τιμές του τυχαίου σφάλματος δεν συσχετίζονται. Με άλλα λόγια, το τυχαίο σφάλμα της περιόδου i δε συσχετίζεται με το τυχαίο σφάλμα μιας οποιαδήποτε άλλης περιόδου j . Αν αυτή η υπόθεση δεν ικανοποιείται, τότε έχουμε το φαινόμενο της αυτοσυσχέτισης.

Το τυχαίο σφάλμα, παριστάνει την επίδραση όλων των παραγόντων που δεν μπορούν να περιληφθούν στην εξεταζόμενη σχέση. Συχνά όμως, η επίδραση πολλών από αυτούς τους παράγοντες μπορεί να μην εξαντλείται στην τρέχουσα περίοδο, αλλά να διαχέεται και σε μελλοντικές περιόδους. Στην περίπτωση αυτή, οι διαδοχικές τιμές του τυχαίου σφάλματος θα συσχετίζονται. Η αυτό-συσχέτιση μπορεί να οφείλεται στην παράλειψη ερμηνευτικών μεταβλητών, στην εσφαλμένη εξειδίκευση της μαθηματικής μορφής του υποδείγματος καθώς και σε πολλούς άλλους λόγους.

Έτσι λοιπόν για την διεξαγωγή του ελέγχου αυτό-συσχέτισης, αρχικά δημιουργούμε μία νέα μεταβλητή, τη `laggedehat` δηλαδή τις εκτιμήσεις του τυχαίου σφάλματος με χρονική υστέρηση μίας περιόδου. Στη συνέχεια τρέχουμε τον έλεγχο `pairwise correlation` μεταξύ των εκτιμήσεων του τυχαίου σφάλματος (`ehat`) σε κάθε χρονική περίοδο και `laggedehat` για να εξετάσουμε την περίπτωση εμφάνισης της αυτοσυσχέτισης.

ΠΙΝΑΚΑΣ 8 : Autocorrelation Test

	ehat lagged~t	
ehat	1.0000	
laggedehat	-0.0278	1.0000
	0.5319	

Σύμφωνα με τον πίνακα 8, παρατηρείται η ύπαρξη ασθενέστατης αυτοσυσχέτισης (0,028) μεταξύ των ehat και laggedehat, γεγονός που υποδεικνύει ότι δεν υπάρχει πρόβλημα αυτοσυσχέτισης στο μοντέλο μας.

4.4 Επιλογή Τελικού Μοντέλου

Αφού, λοιπόν πραγματοποιήθηκαν οι έλεγχοι πολυσυγγραμμικότητας, ετεροσκεδαστικότητας και αυτοσυσχέτισης, καταλήξαμε στα παρακάτω αποτελέσματα της παλινδρόμησης του μοντέλου μου. (Robust εκτιμητής)

ΠΙΝΑΚΑΣ 9 : Αποτελέσματα Τελικού Μοντέλου

Linear regression	Number of obs	=	578
	F(66, 511)	=	10.13
	Prob > F	=	0.0000
	R-squared	=	0.5860
	Root MSE	=	.92175

ROA	Robust					[95% Conf. Interval]	
	Coef.	Std. Err.	t	P> t			
ln_TOTALASSETS	.5453112	.2249442	2.42	0.016	.1033819	.9872405	
COMMONEQTYTOTASSETS	.2258327	.0579113	3.90	0.000	.1120592	.3396062	
TOTLOANSTOTDEPOSITS	-.0002086	.0005697	-0.37	0.714	-.0013278	.0009105	
NONPERFORMINGLOANSTOTLOANS	-.0227221	.0131925	-1.72	0.086	-.0486403	.003196	
OPERATINGEXPENSESTA	-.2468727	.0748801	-3.30	0.001	-.3939835	-.0997619	
GDPGROWTH	.094356	.0371176	2.54	0.011	.0214341	.167278	
Dummy_North_VS_South	-1.606979	.6118716	-2.63	0.009	-2.809073	-.4048858	

Ο πίνακας 9 παρουσιάζει τα αποτελέσματα του τελικού μου μοντέλου. Παρατηρούμε πως το μοντέλο μας συμφωνεί με τις αρχικές μας υποθέσεις, όσον αφορά το πρόσημο των συντελεστών των μεταβλητών. Επίσης, έχει αρκετά καλή ερμηνευτική ικανότητα καθώς το σχετικά υψηλό R^2 (58.6%) υποδηλώνει ότι οι μεταβολές στην εξαρτημένη μεταβλητή ROA, εξηγούνται ικανοποιητικά από μεταβολές στις επιλεγμένες ανεξάρτητες μεταβλητές.

Επίσης σύμφωνα με το t-statistic φαίνεται πως η πλειοψηφία των ανεξαρτήτων μεταβλητών μας να είναι στατιστικά σημαντικές, καθώς και τα coefficients όλων των μεταβλητών ήταν τα προβλεπόμενα και αναμενόμενα. Στην επόμενη ενότητα αναλύονται εκτενώς τα αποτελέσματα κάθε ανεξάρτητης μεταβλητής όσον αφορά την επίδραση τους στην κερδοφορία, καθώς αναλύεται ακόμη η σχέση των αποτελεσμάτων μου με αποτελέσματα προηγούμενων μελετών στο θέμα.

5. Εμπειρικά Αποτελέσματα

Όπως προαναφέρθηκε, τα αποτελέσματα μας αφορούν δεδομένα εμπορικών τραπεζών 7 χωρών του Ευρωπαϊκού Βορρά και 5 του Ευρωπαϊκού Νότου, πάντα σε επίπεδο χωρών που ανήκουν στη Νομισματική Ένωση του Ευρώ. Σύμφωνα, με την μεθοδολογία των περισσότερων μελετών καταλήγουμε ύστερα από την εκτίμηση του μοντέλου μας στα τελικά μας αποτελέσματα που παρουσιάστηκαν στον Πίνακα 9 πιο πάνω (σελ. 53)

Αναλυτικά:

Η πρώτη μας ανεξάρτητη μεταβλητή που εξετάζουμε την επίδραση της πάνω στην κερδοφορία είναι το μέγεθος των τραπεζικών ιδρυμάτων, εκφρασμένο στο μοντέλο μας από το λογάριθμο των Total Assets ($\ln_TOTALASSETS$). Σύμφωνα με τα ευρήματά μας, λοιπόν, παρατηρούμε μια θετική και στατιστικά σημαντική συσχέτιση του μεγέθους των τραπεζών με την κερδοφορία (t-statistic = 2.42 > 1.96, coefficient = +0.54), σε επίπεδο σημαντικότητας 5% (P-Value = 0.019).

Το αποτέλεσμα μας αυτό έρχεται να επιβεβαιώσει και να συμφωνήσει με προγενέστερες μελέτες που ασχολήθηκαν με την επίδραση διαφόρων παραγόντων στην κερδοφορία των τραπεζών, όπως του Smirlock (1985) καθώς και των Βογιάζας και Αλεξίου (2009), Alper και Anbar (2011), Petria, Capraru και Ilnatov (2013). Αντίθετα, τα αποτελέσματά μας αντιτίθενται στα αποτελέσματα του Πασιούρα και της Κοσμίδου (2007), σύμφωνα με τους οποίους υπάρχει αρνητική συσχέτιση μεγέθους τραπεζικού ιδρύματος και κερδοφορίας.

Θα μπορούσαμε να πούμε λοιπόν, με βάση το συγκεκριμένο αποτέλεσμα πως στον καιρό της κρίσης που διανύει το τραπεζικό σύστημα της Νομισματικής Ένωσης, πιθανές συγχωνεύσεις τραπεζικών ιδρυμάτων ίσως ενίσχυναν την φερεγγυότητα και γενικότερα οδηγούσαν σε μεγαλύτερα επίπεδα κερδοφορίας τα τραπεζικά ιδρύματα.

Συνεχίζοντας, όσον αφορά την μεταβλητή της κεφαλαιακής επάρκειας που στο μοντέλο μας εκφράζεται από τον λόγο των ιδίων κεφαλαίων προς το σύνολο του ενεργητικού της κάθε τράπεζας (*COMMONEQTOTASSETS*), παρατηρούμε μια θετική και στατιστικά σημαντική συσχέτιση της με την κερδοφορία ($t\text{-statistic} = 3.90 > 1.96$, $\text{coefficient} = +0.22$) σε επίπεδο σημαντικότητας 1% ($P\text{-Value} = 0.00$). Το αποτέλεσμα αυτό επαληθεύει την αρχική μας εκτίμηση για θετική και στατιστικά σημαντική συσχέτιση των δύο μεταβλητών, και φυσικά επιβεβαιώνει και ενισχύει τα αποτελέσματα προηγούμενων μελετών όπως των Molyneux and Thornton (1992), Abreu and Mendes (2001), Σταϊκούρας and Wood (2003), Πασιούρας, Κοσμίδου (2007), Αθανασόγλου, Ντελής και Μπρισίμης (2008) κλπ, που υποστηρίζουν ότι οι κεφαλαιοποιημένες τράπεζες λειτουργούν καλύτερα από ότι οι λιγότερο κεφαλαιοποιημένες, καθώς έχουν μικρότερες ανάγκες εξωτερικής χρηματοδότησης και έτσι η πιθανότητα πτώχευσης είναι μικρότερη. Αξίζει να σημειωθεί ότι, παρά τις δύσκολες οικονομικές συνθήκες, ως αποτέλεσμα της πρόσφατης χρηματοπιστωτικής κρίσης, οι τράπεζες της Νομισματικής Ένωσης καταφέρνουν να διατηρήσουν ένα επαρκές επίπεδο ιδίων κεφαλαίων για να αποφευχθεί η πιθανότητα πτώχευσης.

Η τρίτη μεταβλητή που μας απασχόλησε και εξετάσαμε την επίδραση της πάνω στην κερδοφορία είναι ο κίνδυνος ρευστότητας, εκφρασμένος στο δείγμα μας από τον λόγο σύνολο δανείων προς σύνολο καταθέσεων (*TOTLOANSTOTDEPOSITS*). Παρατηρείται μη στατιστικά σημαντική συσχέτιση κινδύνου ρευστότητας και κερδοφορίας ($t\text{-stat.} = -0.37 > -1.96$). Στην ανάλυση της συγκεκριμένης μεταβλητής είχαμε αναφερθεί στο γεγονός πως τα αποτελέσματα των διαφόρων μελετών ποίκιλαν στο αν η συσχέτιση είναι αρνητική ή θετική.

Υπέρ της αρνητικής συσχέτισης του κινδύνου ρευστότητας τάσσονται μελέτες όπως των Petria, Capragu και Ilnatov, που ναι μεν καταλήγουν σε αρνητική στατιστικά σημαντική συσχέτιση αλλά είναι ασθενής η επίδραση στη κερδοφορία σύμφωνα με τον coefficient. Αυτοί που υποστηρίζουν πως η πλεονάζουσα ρευστότητα έχει αρνητικές επιπτώσεις στην κερδοφορία είναι μελέτες όπως των Bourke (1993) και Molyneux and Thornton (1992).

Η εργασία μας έρχεται να συμφωνήσει με την μελέτη των Αθανασόγλου, Ντελή και Σταϊκούρα (2006), οι οποίοι επίσης καταλήγουν σε μια μη στατιστικά σημαντική σχέση κινδύνου ρευστότητας και κερδοφορίας.

Ο πιστωτικός κίνδυνος, με τη σειρά του, ο οποίος εκφράζεται στην έρευνά μας από τον λόγο των μη-εξυπηρετούμενων δανείων προς το σύνολο των δανείων (*NONPERFORMINGLOANSTOTLOANS*) φαίνεται να είναι μη στατιστικά σημαντική μεταβλητή όσον αφορά την κερδοφορία ($t\text{-statistic} = -1.72 > -1.96$). Το συγκεκριμένο αποτέλεσμα διαφοροποιείται όσον αφορά τις αρχικές μας προβλέψεις, καθώς αναμέναμε μια αρνητική και στατιστικά σημαντική συσχέτιση, αν και εμφανίζει αρνητικό πρόσημο (coefficient = -0.22), όπως φαίνεται στον πίνακα, οριακά δεν αναδείχθηκε στατιστικά σημαντική.

Τα αποτελέσματά μας διαφοροποιούνται από τα αποτελέσματα της πλειοψηφίας της βιβλιογραφίας τα οποία ως επί το πλείστον εμφανίζουν στατιστικά σημαντική και αρνητική σχέση πιστωτικού κινδύνου και κερδοφορίας, ενώ συμφωνούμε με την μελέτη του Μαματζάκη και του Ρεμούνδου (2003), οι οποίοι καταλήγουν σε μη στατιστική συσχέτιση κερδοφορίας και πιστωτικού κινδύνου.

Θεωρώ πως αυτό συμβαίνει στην έρευνά μου, διότι στο dataset μου υπήρχαν «missing values» των Non Performing Loans κάποιων ιδρυμάτων, σε χρόνια κρίσης (μεγάλη αύξηση των NPLs) και συνεπώς δε λήφθηκαν υπόψη στην εκτίμηση μου. Τέλος, αξίζει να σημειωθεί πως σύμφωνα με τους Petria, Capraru και Ilnatov (2013), οι οποίοι εξέτασαν την επίδραση διαφόρων παραγόντων στο ROA, αλλά και στο ROE, ο δείκτης των NPLs προς το σύνολο των δανείων δεν έχει τόσο σημαντική επίδραση στο ROA, όσο στο ROE.

Στη συνέχεια εξετάζεται η επίδραση της αποτελεσματικής διαχείρισης των λειτουργικών εξόδων εκ μέρους της διοίκησης πάνω στην κερδοφορία. Στο μοντέλο μας αντικατοπτρίζουμε τη συγκεκριμένη μεταβλητή με τον λόγο των λειτουργικών εξόδων προς το σύνολο του ενεργητικού. (*OPERATINGEXPENSESTA*). Βάσει των αποτελεσμάτων της συντριπτικής πλειοψηφίας της βιβλιογραφίας που εξέτασαν την επίδραση του συγκεκριμένου δείκτη αναμέναμε μια αρνητική συσχέτιση με την κερδοφορία, στην λογική πως όσο αυξάνονται οι δαπάνες μειώνεται η κερδοφορία (μια αρνητική συσχέτιση δείχνει και μια κακή διαχείριση των εξόδων εκ μέρους της διοίκησης, διότι αν τα χρήματα επενδύονται σωστά και αντικατοπτρίζονται οι συγκεκριμένες ενέργειες στην κερδοφορία είναι φυσιολογικό η συσχέτιση να είναι θετική), όπως και επιβεβαιώνεται από τα ευρήματά μας (coefficient = -0.24, t-statistic = -3.30 > -1.96), σε επίπεδο σημαντικότητας 1% (P-Value = 0.01).

Τα αποτελέσματά μας επιβεβαιώνουν και ενισχύουν την υπάρχουσα βιβλιογραφία (Αθανασόγλου, Μπρισίμης και Ντελής, 2008), (Αθανασόγλου, Ντελής και Σταϊκούρας, 2006), (Μαματζάκης και Ρεμούνδος, 2003), (Bourke, 1989 και Molyneux & Thornton, 1992).

Σε μακροοικονομικό επίπεδο τώρα, όσον αφορά την ανάπτυξη του ΑΕΠ (*GDPGROWTH*) της κάθε χώρας του δείγματος μας και την επίδραση της στην κερδοφορία του τραπεζικού συστήματος αναμέναμε όπως είναι φυσικό μια θετική συσχέτιση, όπως και επαληθεύεται από τα αποτελέσματά μας,

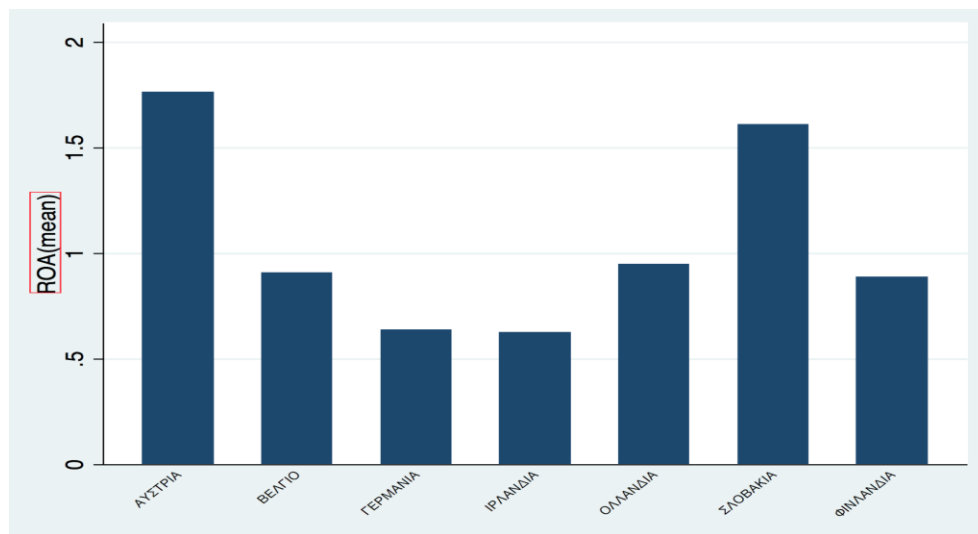
σύμφωνα με τα οποία υπάρχει θετική (coefficient = +0.095) και στατιστικά σημαντική (t-statistic = 2.55 > 1.96) σχέση της ανάπτυξης του ΑΕΠ χώρας με την κερδοφορία των τραπεζών. Τα ευρήματά μας αποδεικνύουν πως δεν είναι μόνο οι εσωτερικά τραπεζικές μεταβλητές που παίζουν σημαντικό ρόλο στην κερδοφορία των τραπεζικών ιδρυμάτων, αλλά η πορεία της οικονομίας είναι εξίσου ένας σημαντικός παράγοντας καθώς απ' την μία αυξάνει τη ζήτηση για πίστωση από τα νοικοκυριά και τις επιχειρήσεις με θετικές επιπτώσεις στην κερδοφορία των τραπεζών και από την άλλη αποτελεί δείκτη υψηλής φερεγγυότητας. (Αθανασόγλου, Μπρισίμης και Ντελής, 2008).

Το αποτέλεσμά μας όσον αφορά την ανάπτυξη του ΑΕΠ συμφωνεί με μελέτες όπως των Κοσμίδου, Tanna και Πασιούρα και των Petria, Capragu και Ilnatov, οι οποίοι καταλήγουν επίσης σε στατιστικά σημαντική σχέση ανάπτυξης οικονομίας και κερδοφορίας τραπεζών. Αντίθετα άλλες μελέτες υποστηρίζουν πως η συσχέτιση είναι μη στατιστικά σημαντική (Βογιάζας και Αλεξίου, 2009).

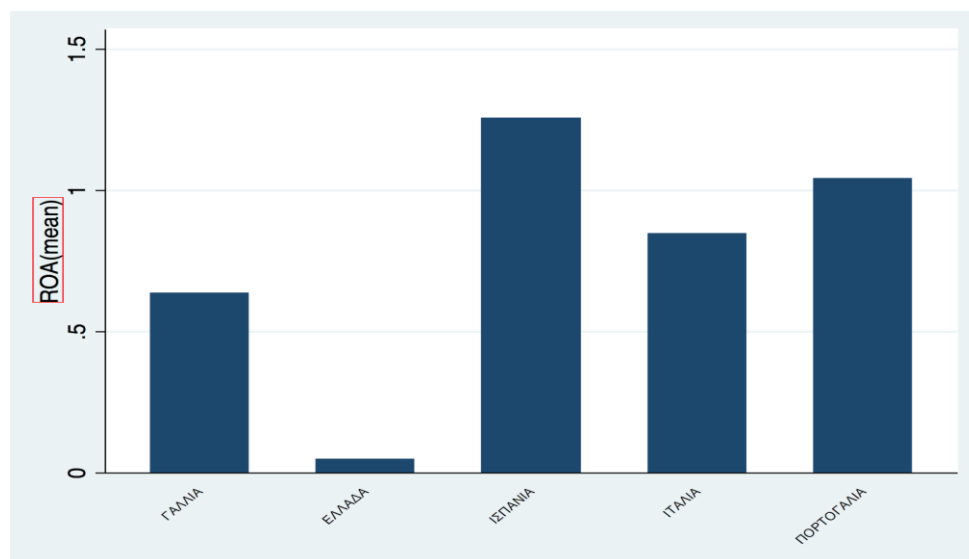
Τέλος όσον αφορά την πορεία της κερδοφορίας βάσει του δείκτη ROA μεταξύ των τραπεζών του Ευρωπαϊκού Βορρά με του Ευρωπαϊκού Νότου αντίστοιχα που ήταν και η προσπάθεια καινοτομίας της εργασίας μου, τα αποτελέσματα είναι όπως αναμέναμε αρχικά. Η Dummy Variable που ορίσαμε (*Dummy_North_VS_South*) είναι στατιστικά σημαντική (t-statistic = -2.63 < -1.96) με αρνητική επίδραση, αποδεικνύοντας πως το τραπεζικό σύστημα του Νότου είναι σε πιο δυσμενή κατάσταση από το αντίστοιχο του Βορρά (η dummy που χρησιμοποιήσαμε παίρνει την τιμή 0 για χώρες του Βορρά και την τιμή 1 για χώρες του Νότου). Ο συντελεστής (coefficient) της Dummy είναι αρνητικός (-1.6), κάτι που υποδηλώνει πως η κερδοφορία των τραπεζών των επιλεγθέντων χωρών του Νότου συμπεριφέρεται κατά μέσο όρο 1.6% χειρότερα από την κερδοφορία των τραπεζών των επιλεγθέντων χωρών του Βορρά.

Στα παρακάτω διαγράμματα φαίνεται η μέση κερδοφορία όλων των τραπεζικών συστημάτων της κάθε χώρας (βάση του δείγματος τραπεζών που επιλέχθηκαν), στα οποία είναι επίσης σαφής η καλύτερη, σε γενικές γραμμές, πορεία του βόρειου τμήματος.

Διάγραμμα 1 : Μέση Κερδοφορία των τραπεζών του Βορρά

Διάγραμμα 2 : Μέση Κερδοφορία των τραπεζών του Νότου

6. Γενικά Συμπεράσματα

Η παρούσα διπλωματική εργασία εξέτασε τον τρόπο με τον οποίο οι τραπεζικοί και μακροοικονομικοί παράγοντες επηρεάζουν την κερδοφορία των τραπεζών στην περιοχή της Ευρωπαϊκής Ένωσης και συγκεκριμένα σε επιλεγμένες εμπορικές τράπεζες χωρών της Νομισματικής Ένωσης. Επίσης μέσω της έρευνας μας προσπαθήσαμε να εξετάσουμε την πορεία της κερδοφορίας συγκριτικά στην περιοχή του Ευρωπαϊκού Βορρά και του Ευρωπαϊκού Νότου.

Επιπλέον, δημιουργήσαμε ένα πάνελ δεδομένων, το οποίο αποτελείται από 46 ενεργές όσον αφορά τη λειτουργία τους εμπορικές τράπεζες, 18 των χωρών του Βορρά (Αυστρία, Βέλγιο, Γερμανία, Ιρλανδία, Ολλανδία, Σλοβακία και Φινλανδία) και 28 των χωρών του Νότου (Γαλλία, Ελλάδα, Ισπανία, Ιταλία και Πορτογαλία). Τα αποτελέσματά μας όσον αφορά την ερμηνευτική τους ικανότητα ($R^2=58,6\%$) κρίθηκαν ικανοποιητικά και όλες οι ανεξάρτητες μεταβλητές που χρησιμοποιήσαμε πλην του πιστωτικού κινδύνου κρίθηκαν στατιστικά σημαντικές για την κερδοφορία των τραπεζών της Νομισματικής Ένωσης και με αναμενόμενο πρόσημο. Σύμφωνα, λοιπόν, με τα αποτελέσματά μας και αναλύοντας την επίδραση της κάθε ανεξάρτητης μεταβλητής στην εξαρτημένη καταλήγουμε πως το μέγεθος των τραπεζικών ιδρυμάτων έχει θετική και στατιστικά σημαντική συσχέτιση με την κερδοφορία.

Τα ευρήματά μας επιβεβαιώνουν τον κανόνα του “too big to fail” και σύμφωνα με αυτά θα προτείναμε την συγχώνευση είτε την εξαγορά των μικρών και «μη υγιών» τραπεζικών ιδρυμάτων από μεγαλύτερα, πιο φερέγγυα και με καλή ποιότητα χαρτοφυλακίου.

Αυτό θα οδηγούσε σε χαμηλότερα κόστη και έξοδα τις τράπεζες και λόγω της ασφάλειας που θα παρείχαν, η οποία αναμφίβολα θα δικαιολογούσε την άνοδο του περιθωρίου επιτοκιακού τους κέρδους, θα μεγιστοποιούσαν την κερδοφορία και την απόδοσή τους.

Συνεχίζοντας, παρατηρούμε ακόμη την επίσης θετική και στατιστικά σημαντική συσχέτιση ποιότητας κεφαλαίων-κεφαλαιακής επάρκειας με την κερδοφορία πράγμα που επιβεβαιώνει την αρχική μας πρόβλεψη, ότι δηλαδή οι κεφαλαιοποιημένες τράπεζες λειτουργούν καλύτερα και είναι πιο αποδοτικές από ότι οι λιγότερο κεφαλαιοποιημένες.

Όσον αφορά τον δείκτη των δανείων προς τις καταθέσεις τώρα, ο οποίος εκφράζει τον κίνδυνο ρευστότητας στην έρευνά μας, αποδεικνύεται μια μη στατιστικά σημαντική συσχέτιση του με την κερδοφορία.

Μια πιθανή εξήγηση αυτού του αποτελέσματος μπορεί να είναι ότι το τραπεζικό σύστημα του Νοτίου τμήματος, το οποίο στο δείγμα μας όσον αφορά την εκπροσώπηση τραπεζικών ιδρυμάτων αποτελεί πλειοψηφία, ίσως να μην διαθέτει τους πόρους ώστε να ανταποκριθεί στα πρότυπα ρευστότητας των αναπτυγμένων τραπεζικών συστημάτων του Βορρά, διατηρώντας μια πιο συντηρητική προσέγγιση στη διαχείριση ρευστότητας για να αποτρέψει τυχόν αποτυχίες.

Ένα πρόβλημα ρευστότητας οδηγεί σε πρόβλημα φήμης και φερεγγυότητας, συνεπώς αργά ή γρήγορα οι μαζικές εκροές καταθέσεων, θα φέρουν το τραπεζικό ίδρυμα στα όρια της πτώχευσης. Συστήνουμε, λοιπόν, στις τράπεζες να μην υποτιμούν τον κίνδυνο ρευστότητας, και να λειτουργούν με γνώμονα την ισορροπία μεταξύ δανείων και καταθέσεων.

Το αποτέλεσμα που δεν αναμέναμε, βάσει και των μελετών που έχουν εξεταστεί, είναι η μη στατιστικά σημαντική συσχέτιση πιστωτικού κινδύνου και κερδοφορίας, παρά το αναμενόμενο αρνητικό πρόσημο του συντελεστή.

Το πρόβλημα, ωστόσο, των μη εξυπηρετούμενων δανείων στην Ευρωζώνη είναι γνωστό και χρήζει άμεσης επίλυσης, ώστε να βελτιωθεί η φερεγγυότητα των τραπεζών και να μειωθεί η ευρύτερη αβεβαιότητα που έχει επιφέρει η κρίση.

Ο επόμενος παράγοντας που αναλύθηκε η επίδραση του στην κερδοφορία είναι ο δείκτης των λειτουργικών εξόδων προς το σύνολο του ενεργητικού, ώστε να κριθεί κατά πόσο λειτουργούν ικανοποιητικά οι διοικήσεις στο κομμάτι της οικονομικής διαχείρισης. Παρατηρείται, μια αρνητική και στατιστικά σημαντική συσχέτιση με την κερδοφορία. Ο μεγάλος συντελεστής υποδεικνύει πως είναι πρέπουσας σημασίας η βελτιστοποίηση των χειρισμών των διοικήσεων όσον αφορά την οικονομική διαχείριση των τραπεζικών ιδρυμάτων, πράγμα που θα οδηγήσει σε βελτίωση της απόδοσης και της κερδοφορίας.

Σε μακροοικονομικό επίπεδο η επίδραση της ανάπτυξης του ΑΕΠ στην κερδοφορία είναι μέγεθος θετικό, πράγμα που δείχνει την συσχέτιση του ευρύτερου οικονομικού κλίματος χώρας με την κατάσταση του τραπεζικού συστήματος.

Οικονομίες σε άνθιση πιθανόν θα συνοδεύονται από αναπτυγμένα χρηματοοικονομικά συστήματα και κερδοφόρα πιστωτικά ιδρύματα.

Τέλος, πραγματοποιήσαμε σύγκριση μεταξύ της κερδοφορίας του τραπεζικού συστήματος του Βορρά και του Νότου (βάσει των χωρών του δείγματός μας) και αποδείχθηκε η πιο δυσμενής κατάσταση στο τραπεζικό σύστημα του Νότου, όπως και αναμενόταν.

Σε επίπεδο Ευρωζώνης είναι γνωστό πως η οικονομική κρίση έχει ταλανίσει τις χώρες του Νότου, στη λογική της αύξησης της ανεργίας, της ύφεσης κλπ. Τα αποτελέσματά μας δείχνουν πως σε επίπεδο τραπεζικού συστήματος υπάρχει μια αντίστοιχη κατάσταση ανισότητας.

7. Βιβλιογραφία - Πηγές

Abreu, M., and Mendes, V. (2001) “Commercial Bank Interest Margins and Profitability: Evidence from E.U. Countries”.

Alexiou C. and Voyazas S. (2009) “Determinants of bank profitability: Evidence from the Greek Banking Sector”

Alper D. and Anbar Adem (2011) “Bank Specific and Macroeconomic Determinants of Commercial Bank Profitability: Empirical Evidence from Turkey”

Athanasoglou, P., Delis, M., and Staikouras, C. (2006) “Determinants of Bank Profitability in the Southern Eastern European Region”.

Athanasoglou, P., Brissimis, S., and Delis, M. (2008) “Bank-specific, industry-specific and macroeconomic determinants of bank profitability.”

Berger, A. (1995b), “The relationship between capital and earnings in banking”

Bourke, P. (1989) “Concentration and other determinants of bank profitability in Europe, North America and Australia”.

Boyd, J., Runkle, D. (1993) “Size and performance of banking firms : Testing the predictions of theory”

Constancio, V. (2017) “Challenges faced by the European banking sector”

Dietrich, A. and Wanzenried, G. (2010) “Determinants of bank profitability before and during the crisis: Evidence from Switzerland”

Duca, J. and McLaughlin, M. (1990) “Developments affecting the profitability of commercial banks”

Flamini, V., McDonald, C., and Schumacher, L. (2009) “The Determinants of Commercial Bank Profitability in Sub-Saharan Africa”

García-Herrero, A., Gavilá, S., and Santabárbara, D. (2009) “What explains the low profitability of Chinese banks”

Guru, B. and Shanmugam B. (2002) “Determinants of Commercial Bank Profitability in Malaysia”

Goddard, J., Molyneux, P., and Wilson, J. (2004) “The profitability of European Banks: a cross-sectional and dynamic panel analysis”

Javaid, S., Anwar, J., Zaman, K., Ghafoor, A. (2011) “Determinants of Bank Profitability in Pakistan: Internal Factor Analysis”

King, R., Levine, R. (1993) “Finance and Growth: Schumpeter Might Be Right”

Kosmidou, K. , Tanna, S. and Pasiouras, F. (2005) “Determinants of profitability of domestic UK commercial banks: panel evidence from the period 1995-2002

Komidou, K. (2008) “The determinants of banks' profits in Greece during the period of EU financial integration”

Mamatzakis, E., and Remoundos, P. (2003) “Determinants of Greek Commercial Banks Profitability, 1989–2000”

Miller, S., Noulas, A. (1997) “Portfolio mix and large-bank profitability in the USA”

Molyneux, P. and Thornton, J. (1992) “Determinants of European Bank Profitability: A Note”

Naceur, S. and Goiaed M (2008) “The Determinants of the Tunisian deposit banks' performance”

Olweny, T., & Shipho, T. M. (2011). “Effects of banking sectoral factors on the profitability of commercial banks in Kenya”

Pasiouras, F., and Kosmidou, K. (2007) “Factors influencing the profitability of domestic and foreign commercial banks in the European Union”

Petria, N., Capraru, B. and Ihnatov, I. (2013) “Determinants of Banks' Profitability : Evidence from EU 27 banking systems

Ponce, A. (2012) “What determines the profitability of banks? Evidence from Spain”

Rioja, F., Valev, N. (2004) “Finance and the Sources of Growth at Various Stages of Economic Development”

Staikouras, C., and Wood, G. (2004) “The determinants of European bank profitability”

Short, B. (1979) “The relation between commercial bank profit rates and banking concentration in Canada, Western Europe and Japan”

Smirlock, M. (1985) “Evidence on the (non) relationship between concentration and profitability in banking”

Sufian F., Noor M. (2012) “Determinants of Bank Performance in a Developing Economy: Does Bank Origins Matters”

Αντζουλάτος Α. (2011) “Κυβερνήσεις Χρηματαγορές και Μακροοικονομία”

Λωλός, Σ. (2007) “Χρηματοοικονομικό Σύστημα και Οικονομική Ανάπτυξη (8086)”

www.ecb.europa.eu